

Nr. 16.

20 fl.

BIBLIOTECA POPORALA A „ASOCIAȚIUNII“

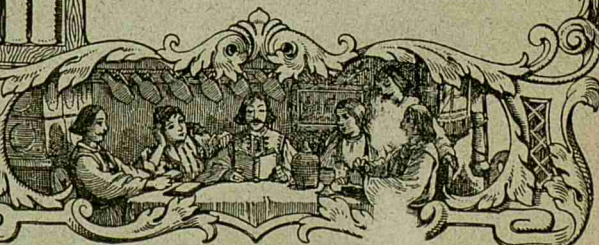
Dr. Gr. Borg vanu.

IONEL.

Principii morale și creștinești de educațiune.

Cartea V

Ionel la școa vieții.

Biblioteca populară a „Asociațiunii“.

V. GR. BORGOVANU.

I O N E L .

Principii morale și creștinești de educațiune.

Cartea V.

Ionel la școala vieții.

Copilul bine crescut e cea
mai mare avuție.

SIBIIU.

„TIPOGRAFIA. IOSIF MARSCHALL.

1904.

Chibzuirea noastră asupra viitorului lui Ionel.

Din Ionel ne-am fost propus să facem un agricultor luminat și la toate, bine cumpănit. Băgasem de seamă că la această meserie îl trăgea inima și, apoi aveam și o moșioară care voiam să rămâe pe mâinile lui. Dar soția mea, dintru început, zicea că mai bine i-ar părea dacă s'ar face din Ionel un dirigător care, oricum, duce o viață mai tencită decât agricultorii. Atunoi i-am citit soției mele povăța cea frumoasă și înțelcuptă ce o dădù odată, în veci neuitatul boer Costache Negruzzi unui om de treabă, dela țeară, care aveà și ceva părăluțe și câțiva stânjini de moșie pe lângă cei trei băeți și o fetița.

La masă, iată ce vorbire s'a încins între boer de o parte și între cei doi săteni de altă parte.

— Văd că petreci bine, bade!

— Bine și nu prea... Viața noastră, a oamenilor de țeară, este foarte grea... De aceea, am socotit pe băeții mei să nu-i mai las la țeară. Am trei băeți, și am strâns și câteva părăluțe. Pe unul am să-l dau în școală, la Iași, ca să învețe nemțește, franțuzește și latinește.

— Dar românește, nu?

— Ba și românește; dar vezi D-ta, că dacă n'a învățat franțuzește și latinește, nu înțelege româneasca de astăzi. Acum trebuie să știm multe limbi ca să înțelegem pe a noastră. Apoi după ce-a sfârșit cartea, s'a face un *logofăt*, și va câștiga și el boerie, ori s'a tocni vechil la niscai

răzeși și și-a zice *advocat* cum e al nostru, care se judecă de *douăzeci* de ani să ne scoată moșia. Și, de când se tot judecă ne-au mâncat-o pe jumătate... Pe cel d'al doilea, am să-l dau calfă la vre-un lipscan sau la vre-un băcan să învețe neguțătoria, și să aibă și el dugheană când o fi mare. Cât pentru cel mai mic l-oiu da pe lângă vre-un boer să slujească, să se facă om, să-l scoată *cirac*... Încai știu c'or petrece o viață mai bună; n'or asudă ca tatăl lor, să-și scoată pânea din pământ. In Iași, oamenii nu se scoală înainte de răsăritul soarelui; ba încă dorm până la prânzișor. Soarele nu-i pârlește, și ploaia n'o doresc de alta, decât să le stâmpere colbul de pe ulițe.

— Și pe Anița — adăogă bătrâna — vrând D-zeu, om da-o într'un *pension*, să învețe a jucă și a cântă în ghtară. Și unde s'o face o ducă cu capelă și cu rochii mândre, și va luă un coconaș, care i-a vorbi tot franțuzește!

— Așa-i că bine am pus la cale? Ce socoți și D-ta? mă întrebă răzeșul.

— Eu socot, moșule, că foarte rău ați pus la cale, și să-ți dau cuvântul. Zici că vrei pe feciorul cel mai mare sa-l înveți mai multe limbi și să-l faci logofăt sau *advocat*. Știi ce o să iasă din asta? Ai să-ți osândești copilul la o veșnică atârănare; să șadă într'o odaie cu pana în mână, unde o să tânjască ca o floare scoasă din locul ce-i priă, și de unde, după ce-și va petrece cea mai mare parte a vieții, nefind niciodată a lui, ci tot a altora, o să iasă trecut și veșted, și mai sarac decât cum întrase. — Să-l faci *advocat*? Meseria asta cere un talent și o vrednicie deo-

sebită; de unde știi că copilul D-tale le va avea? Advocat rau s'a putea face și, dacă va mai câștiga și rele deprinderi, va veni în rele fapte: se va face un înșelător, un necinstit, un plastograf, și . . . va fi rușinea părinților.

Pe cel d'al doilea zici că vrei să-l dai calfă la vre-un negustor, adecă vrei să-l înveți de copil a se jură strâmb și a nu măsură drept. . . În sfârșit, pe cel al treilea ai de gând să-l dai în casa vre-unui boer ca să-l scoată *cirac*. Bun cuvânt! Atâta numai că acum boerii nu mai scot *ciraci*; însă fiindcă băiatul este curățel, o să-l îmbrace c'o livrea frumoasă, cu o jiletcă roșie, cu șireturi de fir, cu niște pantaloni galbeni și c'un frac nu știu mai cum, pe bumbii căruia o să fie marca stăpânului ca să se cunoască că-i a lui, cum se cunosc boii din cireada și caii din herghelie de pe bourul lui. Într'un cuvânt o să fie *jokeu*.

— Ciocoiu!

— Jokeu am zis, care-î o zicere englezească, ce însemneaza mai tot aceea.

— *Mai bine la plug, decât în coadă!*

— Să venim acum la copila D-tale, mătușă, pe care vrei s'o dai la pension. Îndatăce va intra acolo, n'o sa-i mai zică Anița, ci Madmoazel Anet (Anette). O sa învețe a jucă polca și o să *uite hora*. O să învețe a cântă din gitară și n-o să știe a nevădi pânza. Iar coconașul, care-i să-l iei de ginere — și care o să se rușineze să se răspunză cu socrii lui, — cea întâiu treabă ce o să facă, o să fie să-i vândă stânjinii de moșie care-i vei da de zestre și, după ce-i va bate la talpe, are să-ți lepede fata pe

care ai s'o primești plângând, și n'o să-ți fie de nici un ajutor, căci o să știe franțuzește, iar nu gospodăria. . .

— Ce spui domnule, strigară bătrânii, va să zică foarte rău ne puseserăm în gând? Dar apoi, ce ne sfătuești D-ta să facem cu copiii noștri?

— *Iată ce! Să-i dați la dascălul din sat să-i învețe limba lor, ca să poată ceti cărțile cele bune, care-i învață cum să cinstească pe Dumnezeu, pe părinții și pe mai marii lor; cum să-și împlinească datoriile către ocârmuirea, care se îngrijește pentru binele lor; cum să se ferească de lene și de beție; și prin urmare cum să se facă buni gospodari. Atunci vor ști că pe ogor, cu plugul sub mână și cu inima la lucru, sânt siguri astăzi pentru pânea de mâne, fiindcă ea va atârna numai dela munca lor! Se vor bucura de un aer curat, și vor avea grâne, poame, lăpturi și alte bogății ce le dă Dumnezeu.*

Orășanul traeste de azi pe mâne. Sdruncinatu-s'a ceva negoțul? Se teme că nu va avea pâue pe a doua zi, în vreme ce țaranul este sigur că are sa secere, la Iulie. In orașe, traiul atârna dela cinci sau șase coroane ce poate căpătă un muncitor pe ziua de muncă; iar, de se întâmplă să nu găsească într'o zi de lucru, lipsa și foamea i-se înfățișează îndată; la țeară însă, de n'ar fi nici un filer tot nu se teme cineva ca nu va găsi ce mâncă. Îndatăce omul și-a împlinit datoriile câmpului, doarme liniștit și se scoală voios, pentrucă nimica nu-l umilește într'un loc, unde toți vorbesc o limbă și se îmbracă deopotrivă. . . Anița D-tale, mătușă, în loc de franțuzește, va învăța *gospodăria dela*

maică-sa. În loc de rochii cu falbalale, va avea un peștiman curat și o cămașă de borangic cu altițe, cusute de dânsa. Nu va purta capele, ci flori de câmp. *Va ajuta bărbatului său la muncă; își va crește copiii și va fi mamă bună, soție bună și fică bună.*

Iată ce se vor face copiii Domniei-Voastre, dacă veți îngriji de dânsii!...

Cultura pomilor.

Dupăce am cetit și am recitit povețele prea vrednicului de amintire, C. Negruzzi, și soția mea s'a învoit, că, dacă așa stă treaba cu deregătoriile, apoi *plugar să se facă Ionel...* Astfel am început să-l pregătim pe încet, pentru viața de țeară, pentru agricultură, ca *Ionel să caute a-și ținea viața prin sine însuși, a trăi odată din munca sau din săul său, și nu prin ajutorul nici a statului, nici a altuia.*

Încă de când eră Ionel de 4 ani am băgat de seamă că el simțea o bucurie nespusă când știa că are *ceva a lui propriu*, pe care putea să fie stăpân.

Aceste sânt jucăriile mele — zicea el adesea, cu un fel de mândrie și mulțămire, și apoi le împrăștiă și iarăș le adună și le rânduia după plac. De aceea am început a-i desvolda simțul de *proprietate și de economie*. La început, ca toți părinții, și noi îi *dăruiam* ceea-ce eră să fie a lui; dar în acelaș timp știam că prin *daruri copilul se putea obișnuî la lenevire și la poște nesfârșite* spre a-și mulțămî instinctul de *avere care, ca toate instinctele, nu se poate tocî*. Dacă nu știi să împaci în mod înțeleptesc pofta de avere, copilul când e mic, te supără cu fel de fel de cereri;

iar când e mare, îți cere ajutoare cu *împrumut să nu le vezi mai mult*, și, dacă nu poate ajunge pe calea aceasta la ceea-ce dorește, începe să fure.

Ca Ionel să nu alunece pe aceasta cale rătăcită și primejdioasă, l-am obișnuit încă dela 4 ani, să-și adune într'o *pușculiță* paralele ce le primiă dela bunici și dela alți prieteni și cunoscuți, fiindcă noi, părinții, nu-i *dăruiam* niciodată parale.

De prin anul al 6-lea al lui Ionel, de cu toamnă, când mâncam ori-ce poame, le adunam sâmburii și ceream lui Ionel sa facă și el asemenea. De fiecare sută de sâmburi îi dam o piesă de 10 fileri, pe care și-i adună în pușculiță... În treacăt trebuie să spun că la noi se cultiva, cu multă dragoste, tot felul de pomi; dar mai ales merele, perele, prunele sau perjele, și nucile. Prin postul Crăciunului vezi cu zecile, carăle încărcate cu poame, pe drum spre orașe, de unde creștinii aduc frumoase parale, *bani albi pentru zile negre*.

— Și ce să facem cu sâmburii, tată? -- ma întrebă Ionel.

— O să-i semănăm colo în grădina, *în școala de pomi*. Și, Ionel începù să adune sâmburi. Cu aceasta ocazie l-am învățat să numere până la o sută. Anume i-am arătat cum să numere tot câte 10 sâmburi într'o grămăjoara; să *facă zece atari grămăjoare*, când i-am spus că *zece grămăjoare de sâmburi fac o sută de sâmburi*. Mai în fiecare zi îmi veniă băețelul cu o sută de sâmburi și atunci îi dădeam 10 fileri ce-i aruncă în pușculița... Apoi, am sapat o bucată de gradină, am făcut straturi și am început a semăna sâmb-

buri, fiecare soiul în anume straturi. Tot atunci am început să plantez, în fața lui Ionel și niște merișori sălbateci.

— Ce vrei să faci, tată, cu acești pomișori noduroși?
— Păcat de osteneala și de locul ce-l vor cuprinde în grădină?

— Nu te grăbi, fătul meu, cu judecata ta! Cunoști tu pomișorii aceștia, pe care-i numești noduroși?

— Ce trebuie, să-i cunosc! — se vede pe dinafară, ce pot plăti!

— Pe dinafară, da! dar nu se vede ce este ascuns în ei. Iată, acești merișori, pe care tu îi desprețuești, vor ajunge cu vreme pomi mari și frumoși. Peste vre-o câțiva ani, ei vor face flori și fructe.

În alt rând, Ionel iarăși mă găsi legând merișorii de câte un par, pe care-l împlântam lângă ei.

— Pentru-ce legi pomișorii de par?

— Îi leg pentru ca vântul să nu-i poată rupe sau culcă la pământ, și pentru ca să crească întinși și drepți, în sus.

După aceea, am tăiat unele din ramurile merișorilor, săpai pământul împrejurul lor și-i înconjurai cu spini, ca să nu se poată apropia vitele de ei.

— Toate acestea le fac, îi zisei eu, pentru ca merișorii să crească și să se întărească.

În primăvara următoare, am dus pe copil iarăși în grădină, la merișori. Am luat mai multe mlădițe tăiate dintr'un măr, ce făcea mere bune. Eu luai un cuțit și retezai cu o tăietură, tulpina merișorilor, încât coroana toată le căzù la pământ.

— Ah! tată, ce-ai făcut? — zise Ionel spăriat, — acum tot lucrul D-tale e degeaba.

Atunci, zâmbind, am altoit mlădița în tulpina merișorilor și legându-i bine, îi răspunsei:

— Iată, băete, dacă merișorii aceștia ar fi rămas așa cum erau, ar fi crescut strâmbi și noduroși și nu ar fi produs niciodată fructe bune de mâncat; eu însă le-am îndreptat creșterea și puterea dinnăuntru; iar acum, până a nu se ivi primăvara în toată puterea ei, am altoit în tulpina lor câte o mlădiță de măr bun, care va produce, cu timpul, fructe bune.

Nu mult după aceea, merișorii începură să facă muguri, foi și ramuri, care se întindeau în toate părțile, încât îți eră mai mare dragul să te uiți la ei. De câteori intrai în grădina de pomi, mă duceam și la merișori și tăiam toate ramurile ce creșteau cum nu trebuie.

În toamna a treia, merii erau mari și încărcăți de mere frumoase.

— Ce zici acum de merii noștri, Ionel? — Odată strâmbi și noduroși, ei se făcură prin creșterea, ce le-am dat, pomi frumoși și folositori. Uite cum își întind spre tine ramurile lor încărcate de mere!

Ei bine, 10 meri de aceștia ți-i dăruesc ție. Ai fost martor la creșterea lor.

— Adu-ți aminte că așa merge și cu creșterea voastră, a copiilor, sub îngrijirea părinților și a învățătorilor!

Dau aci pentru ceice vor să se cuprinză cu pomăritul, *unele cunoștințe folositoare* pentru această ocupațiune frumoașă și folositoare.*)

Pometului mai bine-i priește locuri nisipoase și ridicate nițel și scutite de vânturile de apus. Pe coaste plecate spre miază-noapte să se planteze numai pomi văratici; iar pe cele înclinate spre miază-zi să se pună mai ales pomi, care fac poame ce se țin până iarna, târziu. Pământul trebuie bine lucrat, rigolat și scurs de apă, care să nu poată stă pe dânsul.

Sâmburii să samănă toamna și se pot apăra de șoareci, printr'un învăliș de var. Răsădirea se face mai bine toamna; dar și primăvara înainte de a porni sucurile, sau seva plantelor. *Pădureții trebuie să se planteze primăvara.* Bortele se fac la șir, cel puțin de un metru cubic. Când locul e neted, nu-i de lipsă să fie gropile prea afunde; dar să fie largi. Rândurile pomilor e bine să fie așezate dela miază-noapte spre miază-zi, și să fie măcar de 80 centimetri depărtate unele de altele, iar pomii măcar de o jumătate de metru; mai târziu, dupăcum cresc, se răresc. Gropile trebuie făcute mult înainte de răsădire; chiar de cu toamnă pentru plantațiile de primăvară; iar cu două săptămâni, înainte de plantare, să pot astupă pană la plantare. În groapă să pune mai întâiu un târuș, drept razem, și, spre miază-noapte de razem, pomul, după-ce s'au retezat rădăcinile cele mai lungi. Pomișorul nu trebuie pus afund; *pe rădăcină să se pue cel*

*) După I. Pop Reteganul, în „Pilde și Sfaturi pentru popor.“ Gherla 1900, pag. 55.

mai bun pământ și, îndată trebuie udat bine și legat de tăruiș cu o răchișea. În anul întâiu după plantare, numai puțin să taie din rămurele... Pământul de printre pomi trebuie săpat bine cu hârlețul și semănat cu păstăioase, cu cartofi, cu napi sau cu păpușoiu...

Orice pom crescut din sâmburi sau răsădit, nu face dintr'odată poame bune ci niște pădurețe. Cine vrea să aibă pomi buni, trebuie să-i *altoască*.

Când se altoește un pom pădureț, să ia un *mugure* sau o *rămurică* dintr'un pom de soi bun, dar de acelaș fel, și să bagă sub coaja sau în trunchiul pomului pădureț. Mugurele și rămurica se cheamă *altoiu*. Acolo, altoiul să hrănește cu hrana pe care o sugere din pământ pomul pădureț. Altoiul, dacă e bine pus, se prinde, crește și face fructe de acelaș soi ca și pomul din care a fost luat. Altoirea se face, de obicei, primavara, prin Aprilie și Maiu, când e timpul mai liniștit și nu bate vântul.

Altoirea se face în mai multe feluri. Cele mai obișnuite sânt altoirea în *crăpătură* și altoirea în *ochiu*, sau în *coajă*.

Când un pom pădureț se altoește în *crepătură*, mai întâiu i-se reteaza cu ferăstrăul tulpina și se creapă la o margine, cu un cuțit. Se taie apoi din pomul de soi o rămurică tină de un an sau doi. Rămurica se ascute în muche (ca un cuțit) la capătul de jos; iar vârful i-se taie și nu se lasă pe ea decât 2—3 ochi (muguri). Se bagă partea ascuțită în despăcătura trunchiului pădureț, și se potrivește așa ca lemnul altoiului să se lipească de lemnul trunchiului; iar coaja altoiului să se lipească de coaja

trunchiului pomului pădureț. În urmă se acopere capătul trunchiului cu ceară de altoit, sau cu pământ lutos amestecat cu baligă de vacă; se înfășură cu o cârpă și să leagă cu teiu sau cu alteva.

Când se altoește în *coaă* sau în *ochiu*, se face în coaja pomului pădureț o crestatură în formă de Γ , se deslipește binișor coaja crestată și se vără înăuntru ochiul luat dela pomul de soiu bun.

Ochiul întrebuințat ca altoiu trebuie să fie tăiat cu puțină coajă. Numai aceasta se vără sub coaja padurețului; iar ochiul rămâne afară.

Altoiu se leagă apoi cu teiu sau cu un fir de lână deasupra și de desubtul ochiului. Partea de ramură, ce vine deasupra altoiului, se tae. Altoirea în ochiu e foarte obișnuită în alte țări.

Altoiu face pomul pom, precum școala face omul om.

Ionel a luat parte la toate lucrările în grădina de pomi, și a noastră și a școalei. El, cu alți școlari semănă sâmburi, resădea pomișori și altuiă.

Grădina noastră de pomi eră un raiu de plăceri!

Cultura viței și grădinăritul.

La munte, nu se prea cultivă vița de vie; dar fiindcă Ionel aveă să fie un gospodar bun în toata puterea cuvântului, am voit sa cunoasca și cultura viilor. De aceea, mi-am făcut o mică viișoară pe o costiță ce se ridică, în fața soarelui, în fundul grădinei noastre. Acolo am plantat vițe de cele mai alese și le cultivam, cu mare îngrijire, încât prin Octomvrie aveam struguri de-ai nostri, la masă.

Ionel putea să fie de 7 anișori când a început să privească bine și vița de vie. Voind să-l fac să observe lucrarea viei și dezvoltarea viței, îl duceam în vișoară de cu primăvară. În vie erau de mai înainte înfipte o mulțime de bețe sau de araci. Și eră via săpată pentru întâiașdată.

— Ah, tată! — strigă Ionel, — pune pe cineva să scoată d'aci urâciunile aceste de vreascuri! Uite, rădăcinile cele lemnoase, ce urâte sânt! Apoi, coardele aceste *indoicioase* și cu coaja brăzdată, ce urâte sânt, cu nodurile lor! Nici nu sânt în stare să stea singure, drept. De ce sânt bețele aceste? Toata coasta par'că-i arsă din pricina acestor *găteje!*

— Lasă-le pe loc, Ionel! — Mai așteaptă câteva săptămâni! Atunci vei vedea ce va eși din ele!... Cam pe la mijlocul lui Aprilie, am dus iarăș pe Ionel cu mine, la vie. Vițele, toate erau înverzite și înflorite. Frunzele erau mici și frumos crestate, pe margini. Ciorchine de flori mărunte și mirositoare atârnav de coarde. Coardele cu cărceii lor să acățaseră de araci.

— Ionel! ia, culege frumușel, foițe de aceste! Să umpli coșul acesta!

— Ce să facem cu ele, acasă, tată?

— Mama o să înfășoare, cu ele, perișoare cu carne!...

Într'una din zilele lui Iulie, am mers iarăș cu Ionel, la vie. Vița se *încordase* țapăn. Frunzele se îngroșaseră. În locul ciorchinelor de flori acum erau numai boabe mici, eră *aguridă*. Ionel culese de astădată aguridă. Din agu-

ridă, acasă, mama gătise bucate... Trecuseră Iulie, August și Septemvrie. Atunci iarăș luăi pe Ionel, la vie. — Vișele acum erau încărcate, pe toate răzoarele, cu ciorchine groase și lungi. În vie erau toate soiurile de struguri: *tămâioase* și *mișchet*, *gordin* și *bășicată*, *coarnă albă* și *coarnă neagră*, *razachie* și *cornițe*, *fața vacii* și multe, multe, altele.

— Ei, Ionel, ce zici? — Să scoatem din pământ aceste vreascuri noduroase? — Ionel zimbî cam rușinat. El nu mai îndrăsnia să răspundă ceva.

Acasă, pe la sfârșitul mesii, porunceam de obicei să împartă struguri, pe la meseni. Dar mai nainte, ziceam totdeauna lui Ionel:

Ionel băete, ghâci ghâcitoara mea!
Am o fată buboasă, buboasă,
Șede cu Vodî la masă?

*

Mai târziu, când Ionel eră de 12—13 ani, l-am deprins cu lucrurile dela vie. El știă că primăvara pământul pentru vie trebuie săpat; iar vișă, trebuie legată de araci sau pari. Când începe să dea lăstarul, trebuie săpată a 2-a oară, ba une-ori și a 3-a oară, pentru ca să nu crească burueni, pe răzoarele ei. În timpul iernei, vișă se îngroapă în pământ, spre a fi ferită de ger.

Cel mai bun pământ pentru această plantă, este cel pietros și văros. Ei îi priesc mai ales costișurile dealurilor cu fața spre miază-zi și spre răsărit.

Cel mai primejdios dușman al viței este o insectă foarte mică, numită *filoxeră*. Când acest animal s'a prăsit într'o *viie*, o pustiește cu desăvârșire. Filoxera se poate stârpi cu greu; numai *arzând* vițele atinse de această insectă, o poate omori cineva și astfel poate feri de ea și vița sănătoasă.

Vița se poate înmulți prin *sădirea* butașilor. Aceștia se pun în 2 chipuri: sau se îngroapă partea de mijloc a coardei, lăsând căpușa afară, ori se taie coardele și se-îngroapă în pământ, unde se țin un an sau doi, până fac mustăți și apoi se sădesc.

*

Chipul de a *lucra viia* i-l-am lămurit lui Ionel prin aceasta *pildă*:

— Un tată se îmbolnăvise greu. În jurul patului său stăteau cei trei fii ai săi, supărați și mâhniți. Tatăl lor avea să moară și ei rămâneau singuri și săraci. Deodată, tatăl își deschise ochii și, cu o privire rătăcită, se uită la copii. Cu un glas slab, el le zise:

— Dragii mei copii! Eu o să mor, căci așa vrea bunul Dumnezeu. Vouă nu vă las altceva decât bordeiul ăsta și *viia* dealături. Dar să știți că, în vie, este îngropată o *comoară foarte mare!*...

Abia sfârși aceste cuvinte și bietul tată adormi pentru vecie. După ce îl îngropară, băeții să *apucară să sape vica* lungiș și curmeziș și o săpară cum n'a mai fost săpată niciodată. Frații voiau să găsească comoara ascunsă în pământ; dar ei nu găsiră nimic. Viia însă, cum a fost bine lucrată, în toamna viitoare a făcut atâta rod, cum nu s'a

mai pomenit. Atunci își ziseră frații: Iată *comoara*, despre care ne-a vorbit bietul nostru tată! Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească!

*Munca, când ți-o cauți bine,
Și Dumnezeu e cu tine!*

* * *

Deasemenea luam pe Ionel cu noi și când puneam în grădină *cartofi* și *ceapă*, ori semănam *altă legumă*. Și el află cea mai mare bucurie în a ne ajuta la lucrările acestea. Astfel am stârnit într'ânsul plăcerea către *lucrările de grădină*.

În timpul cât nu eram la școală îl duceam cu mine la *câmp*, în *șarină*, unde lucrau; sătenii îi arătam și el privea cu drag, cum ară, cum samăna, cum grăpează, cum pasc, adapă și îngrijesc vitele; privea cu ce veselie secerau sătenii grânețele, cum *doineau*; cum coseau iarba și făceau fânurile. De altă-dată îl duceam prin izlaz, unde vedeă pe ciobani însoțiți de câni, cum pasc oile și celelalte vite. Mult îi plăcea să asculte doinele, ce le cântau ciobanii din fluer.

La Gârlă i-am arătat *anini*, a căror scoarță să întrebuițează la văpsit, apoi *sălcii* și *răchiți*. Îl duceam și în *pădure*, unde îi arătam și numiam toți arborii pe numele lor. Când am fost cu el pe la Stejăriș, la un prieten, l-am dus într'o pădure de *stejar*. Cum se bucură el, când văzū *ghindele* câte două-trei crescute împreună; dar mai mult se bucură de *alune*, ce le găsisem pe niște *aluni*. Tot acolo i-am arătat și *jugastri* și *tei* cu frunza lată, și

frasini cu lemnul moale, din care se fac butuci de roată, la care și la căruțe. Mult îi plăcù lui Ionel, când văzù nenumăratele păsări și o veveriță, pe arbori. Ajunși într'o poeniță, am găsit *fragi*, *bureși* și mai deoparte *smeură* și *mure*. Și când ne odihneam mai bine, la umbră, iată un iepuraș, huș, din tufiș! Ionel întâiu se sperie, dar, după ce se reculese, îi părù rău că n'a putut vedeà mai bine iepurașul. M'a întrebat despre *muschiu*, și i-am spus că această plantă crește mai ales pe partea de miază-noapte a tulpinei arborilor.

*

Asemenea călătorii sau *escursiuni* făceam mai adesea cu Ionel. Astfel am deșteptat în sufletul băiatului dragostea cătră *viața liberă din natură și cătră tot ce se află și trăește la țară*. Însă, mai mult i-am deșteptat *interesul și plăcerea cătră agricultură*.

Plugarul și fierarul.

Erà prin luna lui August, cătră sfârșit. Oamenii mai cu prindere începură să se gândească la aratul de toamnă... Într'o după prânză, luai pe Ionel și plecai cu dânsul înspre ferărie. Ajunși acolo, găsiram pe un plugar care venise la fierar sa-i dreaga plugul. Iată vorbirea ce se încinse între *plugar și fierar*:

Plugarul: Bine te-am găsit, jupân Nicovala! Uite, acum picai și eu de-acasă. Am venit la D-ta cu voie fără voie. Vezi, tocmai acum e toiul aratului de toamnă. Dar ce se fac? Ieri, pe când trăgeam o brazdă, în țelină, s'a

izbit ferul plugului de o pustie de buturugă și s'a frânt în două. Venii dar cu grabă, ca să mi-l fierbi la loc.

Fierarul: Bine c'ai venit, bade Ionică! Mai văzui și eu un mușteriu intrat în prăvălie, că, dela o vreme încoace par'că e un făcut! N'a mai călcat nici puiu de om pe la mine. Pe vatră, stau cărbunii stânși și foalele răsufiate. De bună seamă, ciocanele și cleștele au să prindă rugină. Dar, ce se mai vorbesc de unelte, când eu, pentru traiul de toate zilele, m'am luat de gânduri. La fierărie, tot omul se așteaptă să audă numai trosnete de foc, pușăleală de foale și pocnete de ciocane. Dar la mine și acum... ca vai de lume! Auzi și musca zburând. Ce urgie mai fi-va și asta, fârtate!

Plugarul: Dar ce grăești, jupâne? Cum adică? Oare nu stați mai bine Dumnia-voastră, meseriașii decât noiăștia, plugarii?... Noi ținem că *la voi ar fi foloasele, iar la noi ponoasele.*

Fierarul: Ba, astă vorbă să n'o mai zici, bade Ionică!...

Pământul, țarina și ogorul, ele sânt hambarele cu avuții. *Cine d'adrechtul la pământ lucrează, acela par'că mulge vita dela uger și-i soarbe mereu laptele proaspăt și cald.* Nouă, meseriașilor, ne ramâne numai zărul și jintița. Noi, păcătoșii dela Dumnezeu, așteptăm să ne pice-'n prag mușteriu, ca să avem ce lucră și apoi să avem ce mânca.

Plugarul: Cât despre asta, cam așa-i jupâne. *Belșugul la noi, la plugari, rare-ori lipsește.* Dar, tot nu ne

putem încăpută cu de toate, fără ca să nu ne ajungă nevoia de a cere sprijin dela Dumnia-voastră, meseriaşii.

Nu e vorbă! Om de om trebuie să se proptească!

Fierarul: Aşa e, n'am ce zice. O mână spală pe alta, Dar ce-i faci, când te-a osândi soartea să fi beteag? Şi vai de noi, betegi mai sântem noi când n'avem de lucru! Să-ţi dea Domnul noroc la toate, frate Ionică! Mi-se mai puse inima la loc, de când îmi călcaşi pragul. *Când are omul de lucru, îndată îşi vine în fire.* Şi, dacă intră în daraveri cu un om de omenie ca Dumnia-ta, ştie bine că altă grijă nu-i mai rămâne, decât să zică: Mulţămescu-ţi Ţie, Doamne, că nu m'ai părăsit!

Plecarăm... Pe drum am întrebat pe băiat:

— Ce zici, Ionel, de povestea dintre plugar şi fierar? ...

— Ce să zic? Îmi place şi de plugar şi de fierar; dar mai mult îmi place de vorbele fierarului, cum laudă meseria plugarului.

— *Pământul, ţarina şi ogorul, ele sânt hambarele cu avuţi! Cine deadreptul la pământ lucrează, acela par'că mulge vita dela uger şi-i soarbe mereu laptele proaspăt şi cald!*

— Aşa este!

Onorează pe plugar!

Plecând dela fierărie spre casă, am spus lui Ionel următoarea întâmplare:

— Mai de mult, fiul unui boier eşise odată cu învăţătorul său, la plimbare, afară la câmp. În calea lor, trecură şi pe lângă un plugar, care vesel, îşi ară ţarina.

Cum zări pe cei doi domni, plugarul se oprî cu plugul, își luă binișor pălăria de pe cap și îi salută cuviincios. Dar fiul de boier nici *măcar nu mulțămî plugarului*; ba nici că se uită la dânsul, ci îi întoarse spatele, cu dispreț. Dupăce se întoarseră acasă, învățătorul spuse boierului *despre purtarea necuviinciasă a fiului său*. . .

Eră vremea mesei. Boierul poruncise ca, la masă, *să se dea fiului său numai carne; iară pâne nu*. . . Când fû să mănânce, băiatul, cu ton poruncitor, cerû pâne. Servitorul dela masă se făcû însă că nu-l aude. Băiatul porunci de două și de trei ori să-i dea pâne; dar servitorul nu voiă să-l înțeleagă cu nici un preț.

Atunci el se plânse tatălui său. Acesta însă îi zise: *Dacă-ți place să mănânci pâne, nu desprețuî pe plugar, ci onorează-l! . . . Plugarul este, fătul meu, care, în sudoarea feții sale ne câștigă tuturor pânea cea din toate zilele! Plugarul e talpa țării!*

Băiatul se rușină și cerû iertare tatălui său, pentru fapta lui cea necuviincioasă.

Ține minte, dragă Ionel:

— *Nu-i vieață mai plăcută, când omul e sănătos și are pământ, decât a lucră acel pământ, în natura unde respiri pururea aerul cel curat și beai apă limpede din izvor, dând laudă bunului Dumnezeu, ca și ciocârlia cea voioasă.*

— *Plugar am să mă fac, dragă tată!*

— *Amin și Doamne ajută!*

Pământul arător.

În altă zi am dus pe Ionel cu mine la plugul nostru, afară la câmp. Acolo am stătut până seara și am arat cu servitorul. Am pus și pe Ionel, când să ție de coarne, unde plugul mergea mai lesne, când să măie boii. . .

— Uită Ionel, partea aceasta din fața pământului, care se ară, se zice că-i pământ *arător*. În pământul arător se găsește mai multe soiuri de materii, ca: *humusul*, *nisipul*, *argila* și *varul*.

Din vorbirea noastră, din aceea zi, Ionel a cules următoarele cunoștințe:

Humusul este negricios. El se află chiar în fața pământului și-i format din ramașițele frunzelor și ale altor părți de plantă și rămășițe de animale ce au putrezit. *Humusul* este partea cea mai grasă și mai hrănitoare din pământul arabil. El conține aproape toată hrana de care are trebuința planta. *Humusul* suge multă apă și se umflă ca un burete. În țara noastră, se găsește foarte mult pământ negru.

Când pământul negru e prea gras, nu e bine să se samene în el grâu și alte cereale, căci cresc mari în paiu și se încovoae. *Porumbului și cartofilor le merge însă foarte bine în pământul negru.*

Nisipul se găsește în mare cantitate în albia și marginile apelor curgătoare. El e de culoare roșiatică, galbenă sau albicioasă și e aspru la pipait. Pământul, care are prea mult nisip, se numește *pământ nisipos*. Apa îl pătrunde ușor și trece prin el; de aceea, aceste pământuri

se *zбісесс* repede. Ele nu sânt roditoare, decât după ce se îngrașă. În pământurile nisipoase îngrășate, se pot cultiva și bucatele.

Argila sau lutul, este un fel de pământ de culoare galbenă sau roșiatică. Ea e ușoară, când e uscată, și se sfărîmă cu multă înlesnire. La pipăit e moale și unsuroasă. Argila are însușirea de a absorbi foarte ușor apa. Pământul, care are multă argila, se numește pământ *argilos*. Când ploua, pământul argilos sugă multă apă și n'o lasă să treacă printr'însul, și se face clicos. La căldură, pământul argilos se întărește și creapă. Din aceste cauze el se lucrează foarte anevoie, pe orice timp. Pământul argilos nu e bun pentru cultură, decât amestecat cu nisip, cu *humus* și cu var. În pământul argilos amestecat cu aceste materii, crește un grâu foarte frumos. Pământul amestecat cu var sa numește pământ *văros*. El se găsește mai mult pe coaste și are culoare alburie. În timpurile secetoase, pământul văros să încalzește repede, se face arzător și atunci se preface în praf. Pe vremurile ploioase, el absoarbe foarte multa apă, dar o și perde repede; de aceea plantele din pământul varos sufăr în timpul secetei. Când pământul văros e amestecat cu argila și cu *humus*, e foarte bun pentru cultura bucatelor, a plantelor de nutreț și mai ales a viței.

Pământul arabil, ca sa fie roditor, trebuie să aibă în el părțile din fiecare aceste 4 materii: humus, nisip, argilă și var. După cum e mai bogat în una sau în alta din ele, pământul arabil se numește negru, nisipos, argilos sau văros.

Pământul arabil este foarte prețios agricultorului. Dacă n'ar fi pământul arabil, n'ar fi nici pâine pentru oameni.

Alegerea semințelor.

Aveam într'un pământ o frumoasă holdă de grâu. Înainte de a ne apuca de secerat, am mers cu Ionel la holdă ca să alegem spicele cele mai frumoase pentru semânță. Iată cum am făcut lucrul acesta :

Am luat dealungul lanul de grâu, și am cules cu mâna, spicele cele mai frumoase și mai pline, făcând mai multe mănunchiuri.

— Tată, pentru ce alegem noi spicele aceste?

— Le alegem pentru semânță, dragă Ionel. *Însamnă-ți*, dacă vei semăna grâu frumos, frumos vei și seceră; dacă pui în pământ semânță mai puțin bună, nici rodirile ce le vei culege, n'o să fie mai bune. . . *Ce sameni, aceea răsare...* Grâul adunat în mănunchiuri, l-am dus acasă și, după ce l-am bătut bine spre a desface grăunțele, l-am trecut printr'un ciur, sau alegător bun. Apoi am pus boabele de grâu într'o albie măricică plină cu apă. Și îndată am văzut că cele mai multe boabe au căzut pe fundul albiei; iar unele, mai puține, pluteau pe deasupra apei.

— Tată, mie îmi mai place de boabele acestea, că știu să înnoate; iar acele ce au căzut la fundul albiei, par că-s niște copii prosti, care nu știu să înnoate.

— Dar mie, Ionel, îmi mai plac boabele cele de pe fundul albiei!

— Și pentruce, tată?

— Iată pentruce. . . Aceste, ce plutesc pe deasupra apei, sânt niște boabe ușoare, care n'au fost bine hrănite; și, prin urmare, sânt mai slabe decât cele ce au căzut pe fundul albiei. Numai aceste sânt boabele cele mai bune de semânță. . . Numai pe acele le vom semăna. . . Apoi am vărsat apa de pe grâul cel mai greu, pe care l-am deșertat pe o masă. Lucrul acesta l-am repetat de vre-o trei ori, pânăce am ales tot grâul. După aceea l-am uscat bine la soare și, seara, când toți ai casei eram adunați, înainte de culcat, fiecare luam câte o farfurie de grâu și-l alegeam, bob cu bob, ce erà mai întreg și mai frumos. Grâul astfel ales l-am păstrat într'un hambar uscat, așezat la lumina soarelui. Acolo l-am întins în pături subțiri. Și, din timp în timp, îl amestecam și îl vânturam, pentru a-l aerà și a-l uscà bine de umezeala ce ar fi putut să mai aibă.

La semănat, am ales o fâșie din cel mai bun pământ l-am gunoiat bine, l-am curățit de toate buruenile prin o a doua săpătură și așa am semănat grâul ales. . . Astfel am ajuns, în anul următor la cel mai frumos grâu de semânță, care mi-au ajuns la toate semănăturile ce-am făcut. Și, bucuria mea a fost și mai mare, când în anul următor, văzând oamenii din sat holdele mele cele curate și roditoare, au început și ei a-și *alege grâul de semânță*. În chipul acesta, grâul din satul nostru, erà cel mai căutat pe piața târgului din apropiere. . .

La noi, la deal, se cultivă mai ales păpușoiu și cartofi în măsură mare. Iată cum *alegem și păpușoiul și cartofii de semânță*: Ciucălăii cei mai plini la boabe, cei mai întregi și mai frumoși îi alegeam, când îi desfacem de pănuși. Pe

cei aleși îi lăsăm cu pițiene; facem mănunchiuri din trânșii și îi așezăm deosebit de celalalt păpușoiu, la un loc cu mai multă lumină și cu aer curat, până în postul mare, când desfacem grăunțele și le păstrăm cu multă îngrijire până la semănat.

Din *cartofi*, de cu toamnă alegem *pentru semânță* de asemeni pe cei mai bine făcuți, care au pelița groasă și mugurii cei mai mari. Cartofii aleși îi punem pe niște scânduri așezate într'un loc uscat, unde aerul și lumina pot să între și să umble în voia cea bună; dar unde înghețul nu poate să-i ajungă. Acolo îi păstrăm pentru iarnă. Primăvara, când trece vremea înghețului, scotem cartofii afară, la aer, îngrijind ca să nu să vatăm mugurii, și îi ținem așa, la aer, până când îi punem în pământ. Pentru cartofi e bun orice soi de pământ; dar mai ales le priește pământul nisipos. *La toate lucrările aceste Ionel a luat parte cu multă plăcere și veselie.*

Dela alegerea semințelor atârnă bunătatea recoaltelor și răsplata însutită a muncii agricultorului...

Îngrășăminte.

Iarna, când nu vremuiă, în fiecare zi, purtă servitorul câte 3—4 sanii de gunoiu, sau de băligar pe locurile noastre, dela câmp. Joi dupa prânz, când aveam vacanță la școală, mergea și Ionel cu sania, cu gunoiu, la câmp, spre a-l obișnui și la această lucrare.

— Într'o zi îmi zise Ionel:

— Tată, spunem, te rog, pentruce purtăm gunoiul pe locurile arătoare?... Cam bănuiesc eu; dar nu sânt destul de dumerit asupra acestui lucru.

— Bucuros, dragă Ionel. Ascultă-mă: Când se cultivă mereu plante pe un pământ roditor, acesta își pierde cu timpul sucurile hrănitoare, pe care le are. Atunci, pământul, din roditor cum este, să face sterp. Pământul sterp nu mai e bun pentru cultură decât numai când se *îngrașă*, amestecându-se cu *băligar*, *var*, *cenușă*, *oase*, *peri*, *sânge*, *rămășițe* de plante și de animale. Toate materiile aceste se numesc *îngrășăminte*. Dintre îngrășăminte, cel mai întrebuițat este *băligarul* sau *gunoiul*. Băligarul adunat dela orice fel de animale, să face grămezi ce se acoper cu pământ, ca să nu se evaporeze udul din ele, sau să pune în gropi și să lasă să putrezească. Când e putrezit pe jumătate, gunoiul se cară pe pământ și se face grămăjoare. Primăvara, când să începe munca câmpului, să împrăștiie mai întâiu băligarul pe pământ și apoi se ară.

Cel mai bun băligar este băligarul de vacă și de bou. Băligarul acesta e mai umed și de aceea se pune mai ales pe locurile nisipoase. Băligarul de cal, de oaie, de capră și de catâr e mai uscat și se pune mai mult pe pământurile umede. Un pământ se mai îngrașă dacă îl lăsăm ca să-l pască vitele. Tot la fel se întrebuițează și varul și cenușa.

Cu *rămășițe de plante*, pământul se îngrașă în chipul următor: Să samănă pe locul sterp, trifoiu, lucernă sau măzeriche, care să lasă până ce cresc și înflorească. Atunci să dă drumul vitelor, să le pască și să le bătătorească, și apoi se ară.

Dintre toate îngrășămintele, *băligarul este cel mai bun și cel mai ieftin*. În țările cele mai culte, gunoiul să plătește bine; dar nu-l vinde nimeni, căci *tot omul îl poartă pe locul său*.

Iată dragul meu, rostul gunoiei pământurilor arătoare, ca și al viilor și al fânațelor. *Numai atunci nu folosește gunoiul în cultura pământului, când nu se pune.*

Îngrijirea vitelor.

Fiindcă pământul nu se poate lucra, cum se cade, *fără vite*, am deșteptat dragostea lui Ionel și cătră vite. Între altele i-am spus povestea despre *vaca babei Floare*. Pentru frumuseța ei, las să urmeze aci această poveste, pe-dintregul:*)

— Ci-că baba Floarea, cu părul alb ca mița oii albe, și fața sbârcită ca unda suflată de vânt, iar în gură nici un dinte, se rugă lui Dumnezeu zi și noapte să-i dăruească o văcuță, care să-i dea lapte. Că laptele e hrana bătrânețelor și a gingiilor, vădane de dinți. Dar în loc de văcuță, n'avea baba Floarea decât o biată capră, al cărei ied împărțiă laptele cu baba.

Într'o zi, se scoală des-de-dimineată, să mulgă capra, înainte de a o slobozi la pășune, când iată, pășind pragul tindei, piciorul babei dă de un mototol de cărpe.

— Ce-o fi? — gândi baba.

*) După V. A. Urechie.

Cum erà ea, de bătrânețe, încovoiată, baba n'avù mult să se plece ca să vadă că erà... un biet copilaș lăpădat de o mamă rea...

— Ei, ce te faci babo?

— Iată! un copil îți trebuià ție!?...

Numai, cum aveà inimă bună, baba luă pruncul în brațe și-l desmerdă zicând: De, îi sugé și tu cu iedul la capră... Ce mi-o mai rămânea în uger, mi-o ajunge și mie, că bătrânețele nu-i ceva mare pagubă, de n'or avea cu ce să dăinuească...

— Petre! — zice în acea vreme Cristos din ceruri, căutând cu privirea spre bordeiul babei Floarea, — Petre! vezi tu ce se petrece acolo pe pământ, unde șeade baba Floarea?...

— Sfântul Petru se uită prin gaura cheii raiului, și zări pe baba Floarea, ținând cu drag, la țâța caprei, pruncul ce-l găsisé la pragul bordeiului său.

— Câtă milostivire, Doamne, — zise Sfântul Petru, — în inima bieteii babe! Ea n'are pentru sine de ajuns lapte dela capră, și dă, ce bruma mai are, la un copilaș străin.

— Tot mai sânt suflete bune pe lume, Petre... Bucură-te — zise Mântuitorul! Dar știi una, Petre? Se cade să răsplătim babei Floarea pentru bunătatea ei de suflet... Haide, Petre, încalță-ți opincile de fier și să pornim iar în lume!...

— Boc, boc!...

Dumnezeu și cu Sfântul Petru bat cu toiagul, în ușa bordeiului babei Floarea... Ea vine și deschide.

Bucuroși la oaspeți, mamă bătrână? — întrebă Sfântul Petru, intrând cu Domnul Cristos.

— Poftim, cu ce-o da Dumnezeu... Ca la casa ălui sărac! — zise baba, închizând ușa, dupăce intraseră cei doi călători.

— Apoi o da Dumnezeu — zise Mântuitorul, făcând semn lui Petru cu coada ochiului. — Dă-ne, mamă, ceva lăptișor, că mălaiu avem noi în traistă!...

Baba se uită pe furiș la copilul care dormia în copae lângă vatră, și o clipită par'că stătù pe gânduri. Cugetă beata bătrână:

— De dau laptele, cu ce hrănesc copilașul?... Ei, dar să le dau partea mea, — își zise îndată Floarea, — că n'oiu muri de foame până mâne. Așa și făcù.

Pe când Mântuitorul gustă cu Sfântul Petru laptele din strachina cea frumos smalțuită și cu linguri de lemn nouă-noualețe, baba grijiă de copil, că se desvălise.

— Petre, adevăr grăesc ție, femeea aceasta mă minunează. Ne-a dat cea de pe urmă picătură de lapte, cu care aveà să potolească azi chiar foamea ei! Așa șopti Mântuitorul lui Sf. Petru, apoi, chemând pe Floarea, îi zise:

— Mamă bătrână, dar laptele ți-e de capră?... Vacă n'ai?

— Să am vacă? Nu mi-a dăruit una Drăguțul Dumnezeu, măcar ca mult mă rog... nu atâta pentru mine, cât pentru copilașul ăla, sărăcuțul!

— Da, bine Petre, — zise Mântuitorul, râzând, — ce o fi gândit Dumnezeu, de n'a auzit până acuma rugăciunea matusii?

— Păi, că n'o fi având numai pe baba Floarea de ascultat, sfântulețul de Dumnezeu — întrerupse batrâna, aproape supărată că cineva grăește cu neevlavie de D-zeu.

Dupăce să ospătară cci doi sfinți călători, Mântuitorul zise lui Sfântul Petru :

— Petre, ian bate de trei ori cu furca cea a babei de colo din grinda casei, bate în pripiciul hornului!... Cât sfârși de bătut a treia-oară, numai ce, la ușa bordeiului se auzi *mugind o vacă cu vițel*.

Baba Floarea rămase încremenită.

— O vacă cu vițel, la ușa bordeiului, jupânilor! A cui o fi oare ?

— E a Dumi-tale, mătușă — zise Mântuitorul. — Iată, de acum ai lapte pentru copil și pentru bătrânețe!

Baba Floarea nu se putù stăpâni de a eși pe-dată, afară, și cu inima voioasă desmerdà pe Murga, care par-că cunoșteà pe bătrâna de ani de zile, așa se bucurà de a-o vedeà!

* * *

O bună vacă de lapte sau o bivoliță se cunoaște după trupul și căutătura ei că are coarne mici, ascuțite și lucioase, ochii eșiți puțin afară, piept larg, șira spinării dreaptă; are șelele largi, uger mare, moale și eșit mai mult spre pânțece; căutătura ei este blândă.

Pentruca vaca să dea lapte bun și în mare cantitate, trebuie să fie *bine îngrijită și bine nutrită*.

Grajdul, unde se țin vacile și celelalte vite, să fie curat și aerisit. Ieslea trebuie să se spele din când în când cu apă caldă de var.

Iarba cea mai nutritivă e aceea, care crește pe livezile îngrășate cu băligar; iarba, ce crește pe sub umbra copacilor și prin locurile umede, nu este așa de nutritivă. Un fân bun se cunoaște după paiu, care trebuie să fie subțire, verde și cu miros plăcut. Vacilor de lapte le prieste mai mult cu fân de lucernă și de trifoiu. În timpul iernii, pe lângă fân, o hrană nutritivă mai ales pentru vacile de lapte, sânt rădăcinile de sfeclă, morcovi, păstârnaci, napi și cartofi. Cartofii nu se dau cruzi, ci totdeauna fierți și amestecați cu tărâțe. Tărâțele sânt o hrană foarte prețioasă pentru vacile de lapte. . .

Pe lângă nutreț, omul e dator să dea vitelor și sare și să le *adape* cel puțin de 3 ori pe zi. Vitele să fie țeselate, în fiecare zi; proverbul încă zice: *Vita bine țeselată, hrănită-i de jumătate!*

Noi, Românii, care avem pășuni grase și bogate, bucate și legume destule, am ținea ușor vacile de lapte și am putea și noi strânge, cu brânzeturile, sume însemnate, după cum strânge Elvețianul, Olandezul și Germanul.

Facerea fânului și prevestirea timpului.

Într'o zi, m-'am dus cu Ionel la câmp și, împreună cu servitorul, am întors și am strâns în căpițe, vre-o două care de fân. Apoi acolo i-am spus întâmplarea lui Moș-Teodor, care, neîngrijindu-se de fânul său, vrând să mai cumpere și altul, îl perdu-se și pe al său... Iată povestea lui Moș-Teodor.

— Eh! ce fân frumos s'a făcut! — zise în sine nea Toader, privind la palele de fân de curând cosit, ce steteau

culcate în livedea sa. *Acum l-am isprăvit de întors; mâne voi veni să-l strâng și să-l car acasă.* Și, îmbrăcându-și haina își luă grebla și furca la spinare și apucă drumul spre casă, căci se ridicase soarele la amiază și foamea începuse să-l îmoldească de-a binele.

Mergând pe drum, el se gândia mereu la fânul său; *il vedea uscat bine, strâns în căpițe, cărat acasă și așezat frumos în stoguri.*

— Nu zău; dar așa fân se vinde ca pânea caldă și cu parale ghiată!

Tot croind mereu la planuri, nea Toader ajunsese acasă.

— Ei, ce ai făcut? Ai început să aduni fânul!... îl întreabă nevastă-sa. Iată, eu îmi isprăvii de 'nălbit pâza și, după ce-om îmbucă ceva, merg și eu să-ți ajut la strâns. Oiu rugă și pe lelea Profira, vecina, ca să ne ajute sa-l putem isprăvi mai repede.

— Ba nu, nevastă! lasă că l-om strânge mâne. După ce-om mânca, mă duc până colea în sat, la Negrirești, că am puțină treabă... Înspre seară o *năbușeală* mare prevestia sosirea unei furtuni.

N'apucase încă să se însereze de tot, și nori grei și fumurii începură să se ridice pe cer; nu trecu mult, și picături mari de ploaie prinseră a cădeă, în ropot. Picăturile se întepiră tot mai mult, ba se porni și o furtună, de gândea că să răstoarnă casa, nu altceva. Turnă ca și cu găleata.

— Cine m'a pus să nu-mi văd întâi de fân? — se gândia acum bietul Toader. — Cine m'a împins să mă duc tocmai la Negrirești? Nu mai găsiam altă vreme de dus?... Fânul lui nea Toader, nefiind strâns, furtuna îl împrăstiasă

tot și ploaia îl stricase. Bietul om a pierdut și ceea-ce a avut, fiindcă a uitat *că întâi trebuie să ne îngrijim de ce avem, și apoi de ceea ce am putea să avem...*

Pe lângă năbușeală, mai arată și alte lucruri *când are să se schimbe vremea*. Așa bunăoară, *dacă sarea se umezește și dacă fumul nu iese bine pe coș, e semn că în văzduh sânt mulți abori, e umezeală. Aceasta umezește sarea și apasă fumul*. Când e multă umezeală și, când vre-un vântișor rece aduce nori, ploaia e gata! Când cântă cocoșii de-cu-seară, sau fără timp; când vine porcul cu paie în gură; când vitele își ling botul și picioarele; când rându-nelele sboară aproape de pamânt; când își scot furnicile ouăle din furnicare; când pișcă muștele tare; când cade funingine de pe coș; când albinele nu se depărtează de stupină și multe alte semne ne cam pot spune, cum o să fie vremea.

* * *

Pe timp de furtună, împotriva trăsnetului te poți apăra:

1. Stând departe de lucruri înalte; dar nu în depărtare prea mare.
2. Încunjurând lucrurile de metal.
3. Să nu stai în locuri și în odăi pline de aburi și în adunări mari.
4. Să nu stai în curent de aer.
5. Să stângi focul din vatră sau din sobă.
6. Să nu stai în apropierea coșurilor.
7. Să pui pe lucruri înalte apărător de trăsnet, sau *paratrăsnet*.

În stupină sau prisacă.

Cultura albinelor.

În grădina de flori se află *stupina* noastră, unde aveam vre-o două-zeci de stupi. Ionel se împrietenise cu stupii, de mic. Acum, că se făcù mare, într'o zi de vară,

întrând amândoi în stupină, am putut privi în liniște albinele care unele sburau și bâzăiau în jurul florilor și apoi se așezau și steteau mult timp pe dânsese, par'că ar fi căutat ceva acolo.

— Privește în liniște o albină, fără să o superi și spune ce vezi la ea — zisei lui Ionel.

Albinele trăesc mai multe împreună, în *stupul lor*.

Stupul, (*uleiul*, *știubeiul*) e făcut dintr'un trunchiu de lemn scobit și înfundat la un capăt. Sânt și stupi făcuți din paie împletite. Stupul are o deschizătură, numită *urdiniș*, prin care albinele pot intra și eși din stup. Locul, unde oamenii așează mai mulți stupi, se numește *stupină* sau *prisacă*.

În fiecare stup se află trei feluri de albine: *Albinele lucrătoare*, *matca* și *trântorii*.

Albinele lucrătoare sânt acelea ce le vedem ziua zburând prin grădină și pe câmpuri cu flori. Ele pot să fie până la 30,000 într'un stup.

Matca este mai mare decât toate celelalte albine. *Matca* este *mama* sau *regina* roiului. Numai ea face ouăle, din care se nasc toate celelalte albine. De ea ascultă și după ea se iau toate albinele. Când într'un stup se ivesc două regine, atunci ele, ori se bat până ce una din ele moare, ori își împart stupul pe jumătate, și una din ele pleacă cu albinele sale și își face un stup deosebit. Astfel se și înmulțesc roiurile și stupii.

Trântorii sânt ceva mai mari și decât *matca*. Ei, în număr de 300 până la 1000, nu lucrează nimic, ci numai

mănâncă din mierea făcută de albinele lucrătoare. Ei n'au ac veninos.

Albinele lucrătoare, în zilele calde și frumoase, de dimineața până seara, sboară mereu pe flori și culeg din ele pulbere și must, pe care le adună în stup. Acolo, albinele plămădesc *mustul* și *pulberea* și fac din ele *mierea* și *ceara*. Mierea o așează în niște mici căsuțe în șase muchii, făcute din ceară și numite *celule*. Celulele sânt lipite mai multe la un loc și formează un *fagure*.

Albinele sânt așa de silitoare la muncă, încât fac mai multă miere decât le trebuie lor, pentru roiul întreg. De aceea oamenii pot să ia din fiecare stup, o parte din faguri. Aceasta se face de obicei toamna, în Septembrie... Fagurii din coșnițele de nuele se retează cam de trei degete. Noi făceam treaba aceasta totdeauna seara, ca în cursul nopții albinele se poată curăți mierea și să îndrepteze fagurii. Altcum, îngrijam să nu rămâie picături de miere prin stupină sau în apropierea ei. Coșnițele de nuele, de care aveam mai multe, le îmblojam cu haine vechi, ca albinele să poata iernă mai bine. Unii îmblojesc coșnițele și cu paie.

Mierea din fagurii retezați o storceam cu ajutorul unei mașine; iar fagurii cu miere astupată îi păstram în coșnițe ce le așezam într'o cămară racoroasă. Cu mierea aceasta hraniam stupii, la nevoie, iarna. Mierea scursă o păstram în vase nouă, de pământ... Bucățile de faguri cu miere, ce rămâneau cu prilejul scurgerii, le puneam într'un vas, în apropierea focului și, după ce se încălziau bine, le storceam printr'un săculeț... Din ce mai rămânea în boștine și din mierea de pe vasele și uneltele ce le între-

buiștam la scurgere, amestecându-o cu apă, căpătam un must dulce. . . Fagurii frumoși, deplin curățiți de miere de cătră albine, îi păstram pentru anul următor și numai din fagurii trântorilor și din cei învechiți făceam ceară. . . Așa lucram eu cu Ionel în stupina noastră.

Mierea o mâncam și proaspătă; dar mai adesea făceam mama dintr'ânsa sirop, turtă dulce și prăjituri. Ceara o vindeam. Din ceară se fac luminări, făclii, vâpșele, lustruri și cerneală pentru scânduri.

Dintr'un stup de albine se pot scoate 6 kilograme de miere și 1 chgr. de ceară.

Stupăritul nostru din ceară și din miere, ne aducea 300—400 coroane în fiecare an, și aceasta, pentru o muncă abia de nimic.

*Fii, ca furnica lucrător
Și ca albina păstrător!*

Iubirea de meserii și industria casnică.

I. Am spus mai înainte că în casa noastră, în-afară de sticlărie și de ferărie, totul eră făcut de noi, cu ajutorul oamenilor din sat. Eu am fost dat planul casei, carea a făcut-o apoi tata cu alți meșteri lucrători din sat. Mese, scaune, hambare, care, căruțe, pluguri, totul eră făcut de frații meșteri ai lui nenea Dumitru al Sandei. Să-ți spun, dragă Ionel, povestea acestor meșteri.

— Nenea Dumitru aveà cinci copii și numai o căsuță, un petec de grădină și o mică livade de pruni.

Petrică, băiatul cel mai mare, al lui nenea Dumitru tocmai isprăvise școala din sat, cu succes foarte bun. Tatăl

său parale nu aveà ca să-l ducă la gimnasiu, la oraș. Astfel, se tot munceà cu gândul, ce o să fie de bietul Petrică, fiindcă erà săraci.

Într'o zi, iată că întâlnesc pe nea Dumitru.

— Bună ziua, nea Dumitre! Unde te duci? Ce mai faci?

— Mulțămesc, Domnule învățator. Sânt sănătos și lucrez cât pot. Aș lucrà și mai mult, dar n'am unde. Știi dumnia-ta, că eu n'am pământ de muncă! Dar bine că te întâlnii. Chiar erà să vin la D-ta, acasă, să te rog de un sfat și de o învățatură. D-ta bucuros ne povățuești: și pe bogătași, și pe noi, pe cei săraci.

— Prea bucuros nea Dumitre, dacă-ți poate fi de ceva folos sfatul meu. Vorba nu costă parale!

— Știi, Domnule învățator, Petrică al meu acum a isprăvit școala. E băiat foarte cu minte. Nu-i chip însă să-l dau să învețe mai departe. Îi place să tot cioplească și cu săcurea, și cu barda, și cu cuțitul, și cu tot ce-i pică în mână. Așa m'am gândit, să-l dau la o *meserie*. Să-l facem un *dulgher* meșter. Vezi, D-ta, pe neamțul Adolf, ce bine trăește. Și el, și nevasta, și copiii lui sânt bine îmbrăcați, bine trăiți, toți veseli și voioși. . .

— Foarte bine te-ai gândit, bade Dumitre! Știi D-ta zicătoarea :

— *Meseria e brățară de aur*. Păcat că nu s'au gândit la aceasta părinții nostri. De te duci, la oraș: la Brașov, la Sibiu. . . și în ori ce oraș din țară, tot de meșteri străini dai: Nemți, Unguri, și mai știe D-zeu ce. . . Meșterul este tot cu banul în mână. Cum zice zicătoarea :

— *Cu ciocanul face banul.* Pe când *slujbașul*, adesea n'are nici o para în pungă. E vremea, *nea Dumitre, să ne gândim și noi Români la meserii.* Mai ales părinți ca D-ta, care n'aveți pământ, dar copii destui, căci, ian gândește-te D-ta, când toți copiii D-tale vor fi mari, unde să-și puie casele? Unde să nuncească? Cu ce să trăească? De aceea să dai, nu pe unul, ci pe doi, pe trei și pe patru la meserii. Unul va fi *rotar*, altul *fierar*, altul *tâmplar* și al patrulea *cojocar*. La început, o să meargă mai greu: o să sufere și de foame, poate. Dar mai târziu, să vezi ce bine o să ajungă. De aceea îți ziceam că foarte bine te-ai gândit, *nea Dumitre.* D-zeu să-ți ajute!

— Foarte îți mulțămesc, Domnule învățător! Mâne, cu noaptea-'n cap plec la Sibiu și-l bag pe Petrică al meu la un dulgher, căci la așa meserie văd că-l trage inima.

Și *nea Dumitru* așa și făcù cu *Petrică*; așa făcù și cu alți trei băieți, de ai săi. Pe unul singur, pe cel mai mic, îl ținù lângă sine, acasă, la mica sa gospodărie. . .

Nu desprețui meseriile; meseria e brățară de aur!

Astăzi băieții lui *nea Dumitru* al *Sandii* sânt meseriașii cei harnici și cinstiți de toată lumea, dela noi.

II. ***Cânepa.*** Apoi, toate hainele: și de purtat și de sărbători, în afară de pălărie și de cisme, sânt făcute de mâna nevestei mele, povățuită și ajutată de iubita mea mamă. Rău de tot e, dragă *Ionel* că de un timp încoace au început a se cam părăsi bunul obicei *a sămănà cânepă și in.* Mai nainte vreme, toate peticele de pământ, ce nu erau sămănate cu bucate, se sămănau mai ales cu cânepă, care nu e așa de plăpândă ca inul; apoi e și mai spornică decât inul.

Iată câteva cunoștințe asupra culturii cânepii.

Cânepa să samănă — ca și inul — în luna lui Martie; îi prieste aproape orice pământ, numai să fie bine îngrășat și să cuprindă humus. Căldura nu-i face rău; dar umezeala îi este vătămătoare. Cânepa crește până la înălțimea de $1\frac{1}{2}$ metru și chiar și 2 metri. Rădăcina ei nu pătrunde adânc în pământ. Pe tulpină are mai multe crăci, din care ies niște frunze lunguiețe, desfăcându-se mai multe din acelaș loc. Florile sânt de culoare cenușie deschisă și nū toate pot să producă sămânțe. La cânepă, spre a se face sămânță, trebuie ca lângă un fir bărbătesc să se găsească și altul femeiesc. Din florile firului bărbat, să lasă un praf de culoare gălbuie peste florile firului femeie și numai acesta din urmă produce sămânța. Oamenii neștiutori zic din contră, că cele bărbătești fac sămânța, iar nu cele femeiești. Firele femeiești cresc mai înalte și mai puternice și se coc mai târziu. Din contră, celelalte sânt mai mici, mai subțiri și se coc cu 4 sau 6 săptămâni mai înainte. Din cauza aceasta, se și culeg mai întâiu firele bărbătești, sau *cânepa văratică* și mai pe urmă cea *femeiască* sau *tomnatică*. Culesul se face atunci când se observă că florile bat în galben și că s'a copt sămânța.

Ea se smulge lesne ca și inul, să usuca bine și apoi se scoate sămânța, bătând ușurel firele la vârfuri de un sul de lemn. Dupăce s'a scos sămânța, legându-se mai multe fuioare în câte o legătură, se bagă în gărlă sau în lacuri, unde se *topește* în timp de 12—15 zile. Cânepa topită se scoate, se întinde la soare, ca să se usuce, apoi se dă la *meliață*, cu care femeile rup firele fără sa rupă și partea groasă. Dupăce sau curățit bine firele de *pusderii*, se dau

la pieptene, se fac *caiere* și se torc ca și lâna, fie cu ajutorul *furcii* pusă în brâu și a *fusului* care, sfârșind, răsucește *firul*, fie cu ajutorul mașinelor de tors. Tortul se *reschie*, se ferbe, se dapănă, se dă la urzoiu, se pune pe *răsboiu* și se țese făcând *pânza cea bună*, de bumbac sau de fuior, din care se fac cămăși, și tot felul de albituri, ce trebuie în casă. Pânza de casă e mult mai trainică și mai bună decât cea de cumpărat care, dacă-i mai scilipicioasă, e mai *sărăcicioasă*... Din cânepă să împletesc și fel de fel de frânghii. La toate lucrările aceste Ionel eră de față; la țesut ajută, făcând țevi la *sucală*, *reschiind*, și altele. Biciul lui împletit din fuior de cânepă era foarte bun și pocniă ca un piștol.

Din sămânța de cânepă să face un fel de ulei și să dă și ca hrană păsărilor cântătoare:..

La fel cu cânepa să cultivă și *inul*, care e mai mic decât cânepa.

Astfel, cânepa și inul sânt niște plante foarte folosite în gospodăria casei.

Despre dări sau imosite.

Într'o zi m'am dus cu Ionel la băcănie (boaltă) să mai cumpăr niște mărunțișuri pe sama casei. Acolo să vâicăria băcanul.

— Bună ziua, nene! Ce ți-s'a întâmplat, de ești așa de năcăjit?

— Cum să nu fiu năcăjit. Poftim! Și îmi arată o *fidulă* ce tocmăi i-o adusese receptorul.

— Cine a mai văzut *alâtea dări* pe capul nostru, domnule învățător?! Cum? Trebuie să plătesc o *contri-*

buție personală, pentru că trăesc pe pământ! Pentru a avea o casă și o bucată de pământ, plătesc o contribuție fonciară. Ce sânt eu? Te și zăpăcești la urmă, cu atâtea nume. Pentru a-mi duce înaintea meseria mea, plătesc o patentă. Dacă ar fi numai atât! Dar vinul meu, zahărul, cafeaua, sarea! Peste tot, numai dări sau impozite... Plătesc pentru a mânca, pentru a locui. Mă mir, de ce nu plătim și pentru-că respirăm. Priviți, ne zicea el supărat, fumez o țigară. Ei bine, statul a găsit de cuviință să puie o dare sau un impozit chiar și pe tutunul pe care-l fumez. Ba nu zău, aceasta e prea mult. Astăzi, îți vine receptorul fiscal, mâne cel comunal. Ași vrea să știu ce face guvernul cu toate dările acestea, ale noastre?

— Bine, nene Toadere, îi răspunsei eu. Țara are trebuință de putere pentru a se apăra împotriva străinilor, care sânt puternici și care ne pot vroi răul. Prin urmare trebuiesc soldați, cai, tunuri și tot felul de arme... Pentru ca să nu ne supere oamenii răi, trebuiesc judecători și jandarmi. Apoi ne trebuiesc drumuri, canale, școli și câte altele încă...

Cu banii noștri, guvernul plătește pe funcționari și cumpără lucrurile de care țara noastră are trebuință.

D-ta ți-ai asigurată casa în contra focului?

— Se înțelege că da, și acei care nu fac așa, sânt niște oameni neprevăzători.

— Prin urmare, plătești o primă de asigurare, adică o sumă de bani pe fiecare an, pentru ca să nu-ți fie teamă că, arzându-ți casa, să rămâi pe drumuri. Ei bine, darea sau impozitul direct sau indirect nu e și el decât o primă de asigurare, pe care o plătim fiecare, pentru ca

țara noastră să poată trăi și să-și facă treburile, în mod liniștit și priincios.

— Foarte bine, domnule; dar când mi-am asigurat casa în potriva focului, am hotărât eu însu-mi cu *reprezentantul* casei de asigurare, valoarea *primci*.

— Apoi tot D-ta ai hotărât și mărirea dărilor sau impozitelor!

— Cum asta?

— Prea bine! Cine hotărește suma de bani sau *budgetul*, ce țara trebuie să cheltuească și să plătească pe fiecare an? Nu sânt deputații? Și ei, de cine sânt aleși, decât de D-ta, de mine, de unul și de altul? Ai la dieta țării un deputat, care te reprezintă și care își dă părerea asupra sumei de plătit! Deputații sânt acolo, care supra-veghează asupra întrebuițării banului nostru, și care la trebuință, cer chiar socoteală guvernului. Și, după ce banii s'au cheltuit, mai este încă și un tribunal care *verifică* socotelile și care se numește *Inalta Curte de Conturi*.

— Acum, văd și eu, că așa e, și că ai dreptate; dar de, pe când învățam eu la școală, nu mi-se pomeniă nimic despre lucruri de acestea.

De acum, voi plăti cu bucurie dările ce mi-se cer, căci acum știu și eu că banul, pe care îl dau, are o bună întrebuințare. Dările sânt trebuitoare pentru binele obștei. Ficare cap de familie este dator a-și plăti birurile la timp și fără să cârtească.

Și băcanul, și Ionel, și niște oameni ce mai erau în băcănie, și au auzit vorbirea mea cu băcanul, s'au

lămurit asupra birurilor. Ionel a înțeles și mai bine lucrul acesta, când, în școală, la timpul său, am vorbit școlarilor mei despre biruri!...

Datoriile cătră propria noastră onoare.

Luasem pe Ionel cu mine, la Sibiu, în vara anului 188... pe la Sfântă Mărie-mare, ca să vedem și să felicităm de ziua numelui pe o mătușă a noastră.

Treceam printr'o stradă singuratică și puțin prietenoasă, pe care rar se vedeau trecători și trăsuri. Deodată, la o sută de pași înainte-ne, ieși dintr'o casă părăginită și aproape dărâmată, un om. Asupra acestuia se aținti privirea deșteaptă și pătrunzătoare a lui Ionel. Omul veniă spre noi. Cu cât omul se apropiă de noi și cu cât Ionel se uită la el, cu atâta mai mult un fior de groază străbătea întreaga lui fire.

Omul eră slab și galben; privirea lui fricoasă eră pironită spre pământ. Își ținea capul între umeri, ca-și-cum s'ar fi pitulat de rușine și de durere. Mânile-i tremurau ridicând mereu gulerul hainei sale zdrențăroase. Când auzi pași înainte-i, ridică spărios capul și la minut, aplecându-l iarăși, trecu pe partea cealaltă a stradei. Își iuți mersul ca-și-cum ar fi voit să fugă.

— Cine o fi, tată dragă, nenorocitul acesta? Vai! mult trebuie să sufere!

— Eh! dragul meu, da, sufere și sufere mult. Dar sufere pe bună și sfântă dreptate. Acest nenorocit este marele bancher de odinioară; e Nicolae Sociu, atât de renumit în toate orașele țării noastre pentru bogăția și afacerile lui. Avea bani de-i putea întoarce cu lopata. Ei bine, acest nenor-

roci, din lăcomie, și-a pângărit numele cel bun, sau onoarea, mințindu-și iscălitura și tăgăduind o sumă de bani ce-i fusese încredințată. Lucrul s'a descoperit, tribunalele i-au dat grea osândă și în trei ani a sărăcit cu totul. *A pierdut bani, case, moșii, și, mai păgubitor decât ori ce, și-a pierdut onoarea...*

Ionel se uită întrebător la tatăl său, zicând:

— Onoarea?

— Da, fiule, *onoarea, decât care, nimic nu este mai scump omului în afară de patrie. Omul, care-și are cinstea, sau onoarea lui neștirbită, omul, care n'a făcut în viața lui decât fapte drepte și frumoase, merge totdeauna cu fruntea sus uitându-se la cer și semenii săi, cu privirea liniștită și senină. Nimic nu-l apasă, nimic nu-l chinuște. Toți îl cinstesc și-l respectează, pentru că este cinstit și onorabil. Vorba lui e vorbă; iar faptele lui, ori-cât de aspru le-am judecă, nu putem decât să le aprobăm, căci toate sânt fapte de om cinstit. Când el făgăduște sau spune ceva pe cuvântul lui de cinste sau de onoare, să știi că-și va ținea făgăduela și că spusa lui e curatul adevăr.*

Onoarea și munca sânt pentru om cei doi stâlpi nemișcați și trainici, pe care se sprijină fericirea vieții lui.

Să nu uiți, dragă Ionel, în toată calea vieții tale, că cinstea sau onoarea ridică sus de tot pe orice om, pe când necinstea sau desonoarea îl cufundă în noroiul nenorocirilor și-l chinuște cumplit. Ai văzut pe Nicolae Sociu. Sa-ți fie chipul lui și chinul lui totdeauna înaintea ochilor, când vei munci în viață; să-ți fie fapta și munca cinstite!

După viață, onoarea e cel mai mare bun al omului.

Despre urmările beției și ale fumatului.

Ionel mergea pe patrusprăzece ani. El observă îndată și pricepea orice lucru, ce întâlnea. Atunci m'am hotărât să-i tâlcuesc și primejdiile beției sau ale alcoolismului și ale fumatului. Așteptam numai prilejul potrivit, fiindcă *învățătura fără prilej, nu se prea prinde de om.*

În săptămâna Patimilor m'am dus cu Ionel, la târg să cumpăr unele lucruri trebuitoare de Paști. În târg am fost poposit nițel lângă o cârcimă, de unde se auzia vorbă multă și câte-odată și o mare gălăgie, par'că se certau. Îndată și ieșiră de acolo vre-o doi oameni, beți turtă, care cu liulele în gură ținându-se pe după cap, *mergeau clătînându-se în toate părțile și măsurând ulița.* Ei borborosiau vorbe neînțelese; din când în când țipau și înjurau. Când colo deodată cade unul pe altul; erau cu chipul galben, și cu ochii sângeroși; cu părul încurecat, cu hainele desfăcute, murdare și rupte. Oamenii unii râdeau, alții îi rușinau, iar eu cu Ionel aveam milă de dânșii.

— Vezi, dragă Ionel, ce face omul în *beție!* Mai samănă el a om, cu minte și cu înțelepciune?

— Nu, tată, acești oameni sânt mai urâți decât dobitoacele. Ce *rușine*, tată, ca oameni mari să bea până ce nu mai pot și nu mai știu de dânșii!

— *Beția*, Ionel, este nu numai rușinoasă; dar e și mult *primejdioasă*. . . Când bețivul a beut mai mult decât poate sa poarte, în tot trupul i-se pornește un fel de reșmiriță: i-se mărește puterea muschilor, ochii îi sticlesc, statul îi este plin de viață și de curaj, sprâncenele încruntate

și simțurile ațâțate. Apoi îi vine o amețală, plăcută la început, și neplăcută în urmă; ochii i-se întunecă, văzând tot câte doi în loc de unul, urechile îi vâjje, simțurile i-se slăbesc, mersul îi e nesigur, șovăitor, să clătină pe picioare; gândirile năvălesc în cap fără nici un șir, vorba i-se încurcă, bolborosește vorbe neînțelese. Firea bețivului, mai întâi veselă, se schimbă într'un fel de descurajare, apoi în mânie și pe urmă în furie. Atunci, întocmai ca un *nebun de legat, bețivul răcnește, injură, să cearlă cu toată lumea, aruncă cu petri, bate și adese ucide pe cine-i vine în cale.* Și atunci e dus la judecată, e condamnat și aruncat în pușcărie, pe viață. . . Unii bețivi nu sânt cuprinși de furie ci, atunci, căzând undeva, ca cei doi nenorociți ce i-ai văzut, îi cuprinde un somn greu, ne mai știind de sine. În somn au adese visuri grozave cu șerpi, cu bălauri, cu guzgani, lupi, urși sau se visează prăbușindu-se într'o prăpastie.

— Și cum ajunge omul, la beție, tată?

— Foarte lesne, dacă nu-i băgător de seamă, mai ales la tovărășii ce și-i alege, al căror loc de petrecere e *cârcima*. Dar omul poate să ajungă bețiv, fără să știe și pe nesimțite chiar, fără să fi fost îmbătat vreodată. . . Pentru prima oară, o beătură alcoolică îi face un fel de plăcere. Omul pare mai fericit pentru o clipă, mai mulțamit. Bucuria aceea caută a și-o face mai des și cât mai curând; de aci trece la abus, și otrăvirea să face pe nesimțite. Nici o parte a trupului nu este cruțată: stomacul, ficatul, intestinele, plămânii, rărunchii și creerul, chiar și sângele a început a se strică. De aci mulțimea de semne ce se observă la el, încât se ivesc mai multe boale.

Mai întâi se plânge bețivul că gura îi este amară, și încurcată și pe când setea îi este foarte mare, poftă de mâncare are puțină sau de loc. Cea mai mică porție de mâncare îl satură. Limba e albă, câteodată roșie și crepată, apoi îi vin bale în timpul dimineții și greață. Când se opinteste, are o înfățișare foarte urâtă, apoi varsă un lichid alb lipicios și câteodată verde, după care simte o plăcere pentru a bea ceva. Mistuirea se face cu greu, îi vine pe gât un fel de arsură sau o răgăială acră. Ficatul i-se mărește, se inflamează. Bețivul capătă boală de ficat numită *gălbinare sau idropica*. Sistemul nervos să slăbește și, el veșnic este într'o neliniște care merge până la delir sau nesimțire.

Urmează tremurături de degete, furtive prin picioare, perde toată cunoștința și toate simțurile și jefeste patimei toate interesele sale și ale familiei. În urmă moare în mizerie, nebun, ofțicat sau spânzurat. Dacă nu moare, rămâne tâmpit, olog, sau chiar înnebunește. Copiii alcoolicilor sânt adeseori epileptici, scrofuloși sau idioți, născându-se morți, mulți, ologi... O familie de bețivi nu trăește decât până la al treilea neam...

Iată, dragă Ionel, ce rele urmări are beția, fără să mai numărăm și spaima, și bătăile ce mănâncă bieții copii și săracele mame dela asemenea tați bețivi!

Ține minte, bețivul este un om nenorocit; el este și urgisit de toată lumea... Beția aduce nenorocire și adesea și moarte. Beția este un mare păcat. Nici furii, nici bețivii... nu vor moștenî împărăția lui D-zeu.

Ai văzut cum cei doi bețivi nenorociți ieșiră din cărcimă cu *liulele în gură*. Și, dacă am fi privit

înăuntru, am fi putut vedeà că mai toți cei adunați acolo la beutură, fumau. Cine bea, acela de obicei și fumează.

— Ei bine, Ionel, am să-ți spun istoria fumatului dela început ca s'o știi și s'o spui și tu fiilor și nepoților tăi, dacă te-o învrednici D-zeu să aibi copii.

Tu ai învățat despre America. Să știe că pe-acolo, în ținuturile cele fierbinți și peste tot în țările călduroase, ca și la noi, vara, sânt foarte multe muște de tot soiul. Muștele acelea supără pe om. de nu poate să lucreze. Acolo, din bătrâni aprindeau tutun, care la ei creșteà necultivat, și cu fumul lui alungau muștele și fânțarii de care într'alt chip, nu se puteau mântui. Dar ca să se fi putut apăra și când lucrau cu amândouă mânilor, începură să ia în gură câte un cotor de tutun aprins. Așa puteau ei să și lucreze și să aibă și fum împotriva muștelor. Cotorul sau tulpina tutunului, crescut mare, e ca o țeve. Dacă eră să se stângă focul, atunci omul mai suflă în spre cotor și, din când în când, îl mai sugeà, așa că cotorul de tutun a fost cea dintâi țigară. Apoi se făcură țigările adevărate, din frunze de tutun; se dumicà tutunul mărunt și se făcù *luleaua*... De atunci, se lăți repede tutunul peste întreg pământul.

Și acum să vedem, dacă *fumatul aduce ceva folos omului*: Mai întâi fumatul produce necurățenie, în gură și în gât; el împiedecă mistuirea, ceea-ce se poate vedea la unii băieți cari, când încep să fumeze, mereu scupă, ba și varsă. Oamenilor crescuți, fumatul le înlătura pofta de mâncare și alungă foamea. Deci *fumatul vatămă stomacul și ficatul*.

La unii oameni, fumatul le stârnește și o sete nefirească, pe care, ca s'o potolească, aleargă la beuturi spirtoase. Astfel, *fumatul se face și o cauză a beției.*

Dar omul care fumează mult, începe să nu poată dormi și, când doarme, visuri neplăcute îl neliniștesc. Dureri de cap, de mâni și de picioare adaogă la oboseala trupului. Omul slăbește mai ales că corpul nu se nutrește, nesimțind poftă de mâncare. *Aerul stricat din locuințele fumătorilor face rău corpului.* S'a văzut oameni, cari după ce au fumat 17 până la 18 lulele de tutun, una după alta, au căpătat tremurături grozave în întreg trupul și amețeli și, mai pe urmă, au murit în chinuri mari. Deci *fumatul otrăvește corpul* și-l pierde înainte de vreme... Dar fumatul mult slăbește și ținerea a minte, te face să înțelegi cu greu lucrurile, întunecând gândirea. Și câtă *pagubă* nu aduce omului fumatul! Să ne gândim la o familie, în care fumează toți, fiind și vre-o doi trei fi mai mari! Dacă am socoti numai 5 fileri pe zi de un fumător, face 18 coroane pe an. Suma aceasta, face pentru o vârstă dela 18 până la 60 de aui, 756 coroane, care întreită și cu dobânda ce ar aduce, face un frumos capital de câteva mii de coroane. Dar dacă ne gândim că sânt oameni care cheltuesc pe zi 10 până la 30 de fileri. Ce se alege din atâta bani câștigați cu muncă? *Fum și iar fum!*

Dacă tutunul este așa de vătămător pentru oamenii mari, el este și mai *vătămător pentru copii*, fiindcă le împedecă hrănirea trupului, îi slăbănogeste, îi face să capete mai cu înlesnire tot soiul de boale, îi tâmpește și-i omoară înainte de vreme.

— Gândește-te, acum, dragă Ionel, dacă trebuie ori nu să fumeze omul.

Fumatul sărăcește; el otrăvește și ucide pe om înainte de vreme. Fumatul este frate cu beția. Și fumatul și beția sânt două patime rele care pot aduce rușinc, sărăcie și adesea și moarte.

Cea din urmă zi de școală, a lui Ionel.

Ajunserăm cu Ionel și cu conșcolarii săi la cel de pe urmă examen.

În ziua aceea la 9 ore dimineța, toți școlarii se adunară la școală. Veniră și mulți părinți și frați de ai lor. Toți erau în haine de sărbătoare. Dela școală, învățatori, școlari și lumea adunată plecarăm în rând, frumos, la biserică. Stindardul școlii eră purtat în fruntea șirului, de cătră primul premiant din clasa de pe urmă, de Andreiu Popescu.

La biserică, cântările bisericesti au fost executate de corul școlarilor. Dela biserică, la 10 oare, școlarii și lumea toată ne întoarserăm la școală, în aceeaș ordine. Curtea bisericii și strada până la școală, eră plină de lume. Iar la școală, salele de intrare erau înșesate de părinți, de frați și de prieteni de ai școlarilor. Se vedeau și fetițe îmbrăcate în alb, cu buchete de flori la piept: erau surori de ale premianților școlii.

Pentru sărbare eră pregătită sala cea mai mare a școlii. Băncile erau scoase. Ramuri și coroane de frunze verzi împodobiau pereții, jur împrejur; buchete, coroane de flori, cărți și coroanele premianților acoperiau masa. Și cadrele

M. S. Regelui și Reginei, ce atârnavă deasupra mesei, erau împodobite cu coroane.

De pretutindeni, se auzia numai un murmur lin, niște șoapte sficioase. Când întrai eu în sală având în mână cătaloagele, se făcù tăcere. Corul școlarilor condus de doamna colegă întonă imnul: *Azi e sărbare*. Apoi pași înainte, la mijloc, Ionel și vorbi așa:

— Domnilor învățători, dela d-voastră, cu dragoste, am învățat noi șase ani de zile. D-voastră ne-ați ajutat de ne-am câștigat tot felul de cunoștințe, cu folos: despre bunul D-zeu, despre feluritele minuni ale naturii, despre dreapta socoteală, despre scumpa noastră patrie. Dela D-voastră am învățat și o mulțime de cântece frumoase. D-voastră *numai la bine ne-ați povățuit*, ca niște părinți iubitori, înțelepți, drepti și buni. Sub conducerea D-voastre am învățat în școală *cum trebuie să trăim și să ne purtăm ca oameni*. Noua tuturor ne ramâne în inimă numai dragoste, numai mulțămire și numai respect cătră bunii și iubiții noștri învățători. D-zeu să vă ție mulți ani cu sănătate, cu bine și cu noroc.

Corul întonă: *Mulți ani!*... Iar publicul strigă ca dintr'o gură: *Să trăescă!*

Dupăce se făcù liniște, cu glas mișcat, dar puternic, doamna învățătoare mulțămii lui Ionel și apoi vorbi așa:

— Ziua de azi este cu adevărat o mare sărbătoare pentru toți, câți ne aflăm aci. Ne-am adunat astăzi pentru cea din urmă dată în anul acesta, la școală și au venit și părinții voștri, să auză isprăvile ce voi ați făcut într'un an

de zile. Ascultați, acuma vă vom spune la toți, care au trecut clasa și cari rămân repetenți!

După aceasta, începui eu să cetesc pe rând, numele tuturor școlarilor. Mai întâi chemai pe premianți, care primiră coroane și cărți și pe care și corul și adunarea îi salută cu *Să trăească!* Apoi cetii numele celor trecuți în clasa II., și în fine, cu fața mai tristă, pe repetenți. Așa se urmă la toate clasele. În fine rostii următoarele cuvinte:

— Iubiților școlari, precum ați auzit, aceia dintre voi, care au venit regulat la școală, au fost silitori și cu purtări bune, au trecut înainte, în clasa următoare. Acestia sânt veseli și fac mare bucurie părinților; iar nouă, învățătorilor ne fac cinste și mulțămire. Aceia, cari au lipsit dela școală, fie pentru boală, fie din alte cauze; aceia, cari *s'au lenevit și nu ne-au ascultat, au rămas repetenți*. Acestia, în loc de bucurie, întristare fac părinților; iar nouă, supărare. Voi, repetenților, vedeți de dregeți greșeala ce ați făcut-o în cursul acestui an școlar. La anul, dacă veți fi mai silitori, mai cuminte, puteți să vă îndreptați și să mulțămiți pe părinții vostri și să ne mulțămiți și pe noi. Așa trebuie să faceți, pentrucă, de sigur, nici unul dintre voi nu vrea, ca atunci, când va fi mare, să fie un om rău, care să n'aibă ce mânca și cu ce să îmbracă. Nimeni dintre voi, nu credem că, ar vrea să fie un pierde-vară sau un târaie-brâu!... Acum ne despărțim prietenește și mulțămiți, fiindcă, cum ne-a spus și Andreiu, sântem siguri că nu ne veți uita... Nouă ne pare rău, că ne despărțim de școlarii noștri cei buni. La anul, unii dintre voi n'o să mai fie cu noi; dar din sufletul nostru, noi nu-i vom uita niciodată!... În

timpul vacanței ajutați, părinților vostri, la munca lor; în Dumineci și sărbători veți veni cu toții la școală, de unde vom merge regulat la sf. biserică. *La rugă nu avem vacanță!* Purtați-vă bine, cu toată lumea, și fiți cuminte! La revedere la viitorul an școlar!...

Lumea se gătiă de ducă, când ce să vezi? Școlarul Nicolae Ispășescu, care a fost cetit ca *repetent* în clasa din urmă și al cărui tată eră și el de față, cu pași lini, cu fața rușinată și cu lacrimi în ochi, pași înainte și cu glas sficios, dar hotărâtor, zise:

— Dle Director, doamnă învațatoare, văd bine ca unii dintre noi nu ne-am purtat cum trebuie. Am făcut supărare părinților nostri, v'am năcăjit și pe D-voastră, pe vrednicii nostri învățători! În numele lor, vă rog iertați-ne, căci cel puțin eu, vă fâgăduesc că la anul, am să mă îndreptez; am să fiu printre cei dintâi școlari ai clasei mele!...

Toată lumea stătù uimită și eră veselă de hotărârea cea bună a lui Ispășescu.

— *Să te fii de cuvânt Ispășescule!* — zisei eu adânc mișcat — *și noi ne vom bucura și te vom lăudà!* Tatăl său mișcat, și el, și oareș-cum mângăiat zise:

— *Bine băiete, așa să fie! Dacă te vei țineà de cuvânt, am să te iert și să mă impac cu tine!*

Tot publicul se înveseli de purtarea lui Ispășescu. În urmă, corul întonă o cântare de încheiere și lumea începù să plece veselă, că a putut să ia parte la o așa frumoasă sărbătoare.

Așa se petrece la noi: ultima zi de școală!

Cum am întregit pregătirea lui Ionel pentru gospodărie.

Ionel deși a isprăvit școala cu bun rezultat, dar n'a isprăvit și învățătura. Până la vârsta de 14 ani a învățat mai mult în *școala sătească, din cărți*; dela aceasta vârstă a urmat să învețe în *școala vieții*, din văzute și din pățania lui și a altora.

Școala vieții fine cât trăește omul.

Știind cât de mult folosește omului pilda cea bună a altora încă în vacanța aceea, prin August, am făcut cu Ionel o călătorie prin țară, prin *satele săsești* din jurul Sibiului, care eră mai aproape de noi... Satele săsești ai crede oă sânt tot atâtea târguri, ba chiar orașe, așa sânt de bine rânduite și frumoase. Din depărtare zărești turnul cel înalt al bisericei, acoperit cu tinichea și, apropiindu-te, vezi casele roșii acoperite cu olane. Când întri în sat, vezi străzi largi și bine așternute cu piatră, cu șanțuri pe lângă dânsese și dinaintea caselor pomi roditori frumoși și altoiți, așezați la linie. Cum eră înspre toamnă toți pomii: meri, peri și pruni erau încărcăți cu poame mari și frumoase, de-ți eră mai mare dragul să privești și mai mare pofta să guști din trânsele. Și minune! n'am văzut pe nimeni, nici măcar vre-un copil să iee vre-o poamă, să rupă vre-o creanga, ori să le bată cu lemne, Doamne ferește!... Nu-i atingeă nimeni, fiindcă fiecare aveă poame destule prin grădină, prin vie, ba până și pe câmpuri.

Dar casele și celelalte acarete ale Sașilor! Casele, sânt sau de piatră, sau de cărămidă, acoperite cu olane sau

figle, cu uși și cu ferestri mari, frumos văpsite și cu pereți înalbiți și chiar încondeiați. Pe unele case vezi scrisă câte o sentință ca aceasta: *D-zeu mi-a ajutat, bani de-am adunat și accasta casă mi-am durat...* Grădinile și câmpurile lor sânt lucrate cu mare îngrijire.

Un morman de gunoiu nu poți să zărești în bătătura lor, fiindcă totul e purtat pe locurile cultivate: pe arături, pe livezi, prin vii. *Câmpurile lor sânt mai bine cultivate decât multe din grădinile noastre...* Prin satele săsești rar dai de vre-o cârcimă și mai rar de evrei. *Sasul nu beà țuică, sau rachiu, ci își are vinul lui în pioniță, vin din viia lui.* De aceea sasul nu-i bețiv. Ei au și bunul obicei de nu-și vând locul sau pământul și nici nu-l prea împărtesc. Dacă sânt mai mulți copii în familie, de obicei numai unul rămâne acasă, pe moșie; ceilalți se împrăștie; unul învață toate școlile de se face judecător, medic, preot; iar ceilalți se fac meseriași. În satele, ca și în orașele lor săsești, mai toți meseriașii sânt de neamul și de legea lor.

Ce să zic de biserica și de școala lor? Preoții lor sânt oamenii cei mai învățați și cei mai buni gospodari. Casa și viața lor slujește de pildă sătenilor. De asemenea și învățătorii lor. Școlăile lor *niște adevărate palate*, cu curți și grădini frumoase, sânt pline de școlari nu numai iarna, dar și vara, în Dumineci și în zile de lucru când vremuește. Sașii, nu știu ce-'s amenzile sau gloaba școlară; dar nici Sas, fără cunoștință de carte nu vei găsi. Dumineca sânt la biserică mare cu mic și în biserică conduși de cântărețul lor cântă și citesc cu toții de pe cărțile de cântări și rugăciuni. După prânz se adună tineretul la jocurile

lor, supraveghiați de mamele lor. Bărbații și bătrânii se adună *la școală*, unde preotul sau învățătorul le citește gazete și le dau povește deosebite după trebuințele zilnice. *Ei țin morțiș la limba, la preotul și la obiceiurile lor naționale. Sașii sânt oamcnii luminați, pricepuți și harnici în ale gospodăriei și iubitori de păstrare, care îi face să nu fie de loc primitori de oaspeți.*

Dela Sașii acestia au învățat multe în ale gospodăriei și Românii și Ungurii, vecini cu dânșii. Mai ales Românii de prin orașele săsești, de un timp încoace, au început a se luă la întrecere cu Sașii, după cum se poate convinge ori-cine, fie în ținutul Brașovului, fie la Sibiiu, ori la Bistrița.

Două săptămâni a ținut această călătorie, în care Ionel a văzut și și-a însemnat multe lucruri bune și folositoare pentru viață.

* * *

Dupăce ne-am întors acasă, cu bine, în Duminica următoare Ionel a spus la Școala de adulți despre cele ce văzuse. Apoi ne-am pus pe muncă.

Lucrul cel dintâiu a fost că am povățuit pe Ionel să-i punem economiile la *casa de economii*.

— Și ce e aceea, *casa de economii*, tată? mă întrebă Ionel.

— Casa de economii este o casă de ajutor pentru oamenii cu stare mai bunicică, sau mai puțină, când dă ceva pacoste sau nenorocire preste ei. Dar, să-ți spun cum am făcut-o, ca să înțelegi bine rostul casei de economii. Mai acum vre-o 5 ani părintele preot, eu și domnul colector

am adunat pe săteni într'o Duminică, la școală și i-am povățuit ca, ori-ce bun ce le-ar mai *întrece* dela cheltuelile zilnice cele mai trebuincioase, să nu-l dea pe lucruri de nimica, ci să-l aducă la noi, în fiecare zi. Să punem fiecare cât ne prisosește, în fiecare zi până se va adună un capital, din care să ne ajutăm la vreme de nevoie, cu dobândă puțină, încât nici să nu simtă omul când o plătește... Eu și părintele am și pus câte 50 coroane și domnul colector 30 cor.; iar creștinii a pus fiecare cât a putut: care 5, care 2, care 1 coroană, care câte 50 fileri, alții chiar câte 10 și câte 5 fileri. Așa s'au adunat în ziua aceea vre-o 500 coroane. Banii s'au lăsat în păstrarea mea, numindu-mă *casier*. Din banii acestia s'a împrumutat de-îndată Nicolae Râpean, cu 100 cor., ca să-și cumpere un bou care-i perise, chiar pe vremea plugăritului. După șase luni Râpean plăti suta de coroane și 2 cor. pe de-asupra... Dar, tot atunci depuse la casa de economii câte 10 cor. fiecare sătean care avea vite de jug — căci își zicea: Cât ar fi trebuit să dau din pungă dacă peria boul sau vita mea?... Astfel s'a urmat mereu de câteori se întâmplă cuiva o nenorocire. Firește că în chipul acesta, fiecare sătean și-a adunat prin economie, câte o sumă frumușică, la casa de economii, de unde să-i poată lua când îl ajunge vre-o nenorocire. Aceasta înseamnă, Ionel, a adună *bani albi pentru zile negre*... La casa noastră de economii aveam un capital de preste 100,000 coroane.

— Vezi dragă Ionel — zisei băiatului — ce *mult bine pot face pușini buni împreună*, dacă se înțeleg bine între ei.

N'am uitat însă nici de hrana sufletească a lui Ionel. În scopul acesta m'am îngrijit de o bună *bibliotecă poporană*, pe lângă școala noastră, bibliotecă care am pus-o la îndemâna poporului știutor de carte. Aci am adunat și, ce n'am căpătat în cinste, am cumpărat cu bani — (dați din venitul curat al casei de economii) cărți numai pentru trebuințele și în folosul sătenilor, precum: cărți de igienă, de educațiunea copiilor, de agricultură, de pomărit, de stupărit, de viticultură, cărți de medicina poporană și tot felul de istorisiri, povețe și sfaturi, cărțile cele mai bune de istoria Românilor, ce se publicau pentru popor; apoi reviste populare, care tratau despre ocupațiunile și nevoile sătenilor, ca »*Gazeta Săteanului*«, »*Șezătoarea poporului*«, »*Revista agronomică și de horticultură*«, broșuri de călătorie prin țări renumite în agricultură, dări de seamă despre expozițiile de gospodărie... Prin cetirea acestora deșteptam interesul și gustul poporului ca să meargă să vadă produsele altora și, întorcându-se acasă, să încerce a introduce ce eră vrednic de urmat, și la noi. În fiecare Duminică după biserică, împărțiam și primiam cărțile cetite; iar în șezătorile de după prânz ascultam dările de seamă cele mai însemnate din partea cetitorilor. Eu am fost rânduind cărțile după vârsta cetitorilor pe care i-am obișnuit a trece într-o anume cartică sau cact, înțelesul pe scurt al celor cetite. *Șezătorile aceste erau adăvurate petreceri literare artistice, în care se cântă, se citea, se recitea poezii, anecdote, dialoguri și se dădeau și mici reprezentații teatrale din viața poporului. Sâmburele șezătorilor eră totdeauna o conferință populară cu cuprins agricol, gospodăresc, igienic,*

economic, moral, național, cultural, religios. Conferința eră ținută sau de mine, sau de doamna învățătoare, de părintele preot, de medicul plășii, și de alți oameni de bine de prin prejurime, cari, de obicei ne cercetau și, de bună voe ne dădeau ajutorul lor, în luminarea poporului. Apoi elevii școlii primare și ai celei de adulți și corul plugarilor se luau la întrecere la aceste petreceri culturale, din care nu lipseau nici jocurile naționale, ca: *hora, bătuta, mocâncuța, olteanca, someșana, romana, ardeleana.* Nu cred că renumitele jocuri olimpice din vechime vor fi fost mai animate, mai felurite și mai gustate, decât aceste petreceri ale sătenilor nostri.

Pe Ionel îl obișnuisem nu numai să cetească, ci să și împărtășească cele cetite cu alții, ca să învețe și din spusele acestora. *Multe, multe să ascuți, dar puține să vorbești!*

Astfel povățuit a crescut Ionel până la vârstnicie. Când și-a făcut armata, a cetit și recetit toate cărțile de istorie asupra războiului de independență și toate înflăcăratele poezii războinice ale nemuritorului V. Alesandri. Ionel, în scurt timp ajunsese sergent, și ca atare a fost însărcinat cum eră și bun cântăreț să facă împreună cu șeful de orchestră cor din soldații dela regimentul lui. Pentru dânsul și viața de soldat este plină de dulci și plăcute aduceri aminte. Dar de aplecarea și de plăcerea lui spre plugărie și gospodărie nici aceasta viață de soldat nu l-a putut desobișnui: el a fost *să fie și a rămas pururea plugar...* Întorcându-se dela armată, a învățat pe flăcăii din sat *cântecul plugarului*, care îl cântau, pe o melodie războinică, la Șezătorile poporane.

Educațiunea unei fete dela țară.

Când s'a întors Ionel dela armată, erà de 23 de ani... De atunci am fost băgat de seamă o schimbare în purtarea lui. Dumineca, după biserică mergeà regulat la părintele preot acasă, unde rămâneà până la vremea mesei și uneori acolo și prânzià...

Mărioara părintelui preot aveà 18 ani împliniți și erà cea mai harnică, mai cuminte și mai drăgălașă fată din sat. Ionel simțià încă din copilărie o deosebită atragere cătră Mărioara, care venià zilnic la noi, de se jucà și lucrà împreună cu Mărioara noastră pe care am fost măritat-o... Dar ce să înșir multe? Ionel *iubià* pe Mărioara *părintelui și dânsa* îl iubià deasemenea.

Iată cum *am crescut* noi pe Mărioara noastră și cum a fost crescută Mărioara părintelui, care s'a măritat cu Ionel: *Creșterea* fetei în prima vârstă este mai aceeaș ca și a băiatului. Micile deosebiri le am atins în Cartea I. Dela 9 ani în sus se ivesc *deosebirile* între desvoltatea fetei de cea a băiatului. Acesta are de obicei mai mare putere, pe când fetița e mai plăpândă. Băiatul e aplicat spre *gândire*; fetița rămâne cu mintea mai mult la ființele și la lucrurile de față, în cercul reprezentărilor; băiatul are simț pentru adevăr, pentru drept și dreptate, pentru bine, frumos și cuviincios. Băiatul este mai neastâmpărat în mișcările, în jucăriile și în lucrările sale; el stărue să fie tot *înafară* de casă, pe când fetița e mai așezată, mai blândă și mai astâmpărată; ei îi place mai mult viața liniștită și lucrările din casă. Și în vorbire se poate vedea o deosebire: băiatul vorbește mai apăsât,

dar mai greoiu, pe când vorba fetei e mai dulce și mai curgătoare.

Mărioara, de când s'a născut, a fost nedespărțită de mamă-sa. Mama o hrăniă, la sânul ei; mama o scăldă, mama o adormiă. Când întră în anul al *treilca*, Mărioara avea *un leagăn și o bucătărie* pentru păpușică. Dar, cum dânsa nu eră destul de pricepută, mama îi ajută la joc și la jucării, arătând cum să-și îmbrace păpușica, cum s'o poarte, cum să-o adoarmă, să-i cânte *Nani, nani pușor*, cum s'o așeze în leagăn. Mama îi arată ce și cum să dreagă Mărioara în bucătăria păpușicei, din care nu lipsiă nici chiar o sălăriță. Dela trei ani fetița a început să urmeze și la *grădina de copii*, ce o înființasem tot în localul școlii într'o parte, unde eră cca mai frumoasă grădiniță. Acolo se împrietenî cu Mărioara părintelui preot și cu alte fete de sama ei, cu care jucându-se fetița se mai cuminți, sub priceputa și înțeleapta ocârmuire a unei mătușe, care venise la noi ca învățătoare, rămasa văduvă după moartea bărbatului ei, fost și acela învățător. Bunica — așa îi ziceau copiii — îi învăță a se purtă cuviincios unii cu alții, a-și iubi mai mult părinții și a se închină împreună lui Dumnezeu, ca într'o mică bisericuță. Când eră vremea să se întorcă acasă dela *grădina*, mama îi eșiă înainte și pe drum spre casă povestiau despre cele văzute, auzite și pățite la școală și despre păpușica ei de acasă. În fiecare Sâmbătă, după prânz, când se făcea acasă la noi, curățenie, Mărioara își îngrijă binișor de bucătaria ei, spală rufe și cosiă rochia păpușelei. Așa a dus-o Mărioara până când eră de șase ani, când trecu la școala primară. Dar și atunci ajutorul mamei eră nelipsit; nu mai

puțin însă făcea și ea în schimb mamei unele servicii. Îndatăce se întorcea dela școală, Mărioara își puna șorțul dinainte și se învăția prin bucătărie pe lângă mamă-sa, ștergând tacâmurile și punând în rând masa. Și, cu cât creștea mai mare fetița, cu atâta mai mult ajută ea mamei; începù să deretice prin casă, să toarcă, să coasă batiste și șorțuri, să gătească o ciorbă sau o mâncărică și să servească o masă pe seama noastră. Fiind ea foarte simțitoare, și mama, și eu ne feriam s'o amărîm cu vorbe, sau să o certăm; las că nu ne da prilej niciodată la aceasta. Mărioara erà foarte pricepută, judecând drept gradele de vârtute sau de slăbiciune ale oamenilor ce veniau în atingere cu ea; dar erà și foarte serioasă și tăcută; nu vorbià decât când o întrebà cineva. Cu Ionel se iubiau ca doi porumbei.

Astfel, până la 14 ani, Mărioara își împărți timpul între școală și gospodăria casei. De atunci știind foarte bine să cetiască, să scrie și să socotiască, fetița se cuprindea numai cu lucrările casei. Mărioara erà ocupată ca furnica din poveste; mama numai o călăuzià; ea îndeplinià totul: Ea torcea și își cosea hainele și mama începù s'o învețe la croit și la țesut; dar la lucrul acesta, fiind mai greu, n'o prea îngăduià mama. *Și, să se știe că fetele, la vârsta aceasta, având să crească și să se desvoalte, nu-i bine să se pue la lucruri grele, ca țesutul, aducerea apei cu vase mari și purtarea de alte sarcini, șederea neîntre-ruptă cu trupul îmbulzit, la cusut și altele de felul acesta.*

Când împlinise 16 ani, pentru a o obișnui pe încetul cu despărțirea de noi și de casa noastră, am fost trimis-o pentru o jumătate de an la o mătușă a ei, după mamă, care

locuia în alt sat și erà o gospodină de mâna întâiu. Acolo Mărioara își întregi meseria gospodăriei; ea deretică prin casă, ea gătiă, ea îngrijiă de copii; ea serviă pe toată lumea; ea erà sufletul casei. Când se întoarse acasă să *făcù po-doaba cea mai prețioasă în familie*. De atunci mama își împărțiă cu dânsa grijele și munca zilnică; Mărioara erà fica cea mai supusă și mai gata de servire pentru mine, cea mai bună îngrijitoare a lui Ionel, pentru care ar fi sărit și în foc; ea erà supraveghietoarea cea mai neadormită și mai strajnică a casei; nici servitorul, nici servitoarea nu erau uitați de dânsa, pe care îi controlă, dar îi mulțamiă. Ea își aveà timpul bine împărțit: înainte de prânz erà doamna curățeniei prin odăi și stăpâna bucătăriei. Atunci începù să facă, une-ori, și singură pâne de casă, în cuptor. După prânz torceà, coseà, croià pâna la vremea cinci, când iarăș ea rânduia totul. Dupa cină, înainte de culcare, împreuna cu Ionel, încheiau socotelile zilei; Mărioara ale gospodăriei din casă, dinnăuntru, Ionel ale celci din afară. Pe urmă, făceà cu mama programa lucrurilor zilei următoare. În sfârșit, îngrijiă ca paturile tuturor să fie curate și în rând bun. Astfel *Măribara erà îngerul binefăcător al familiei; la dânsa vârtutea s'a înrădăcinat în inimă ca obiceiul, mai nainte ca cineva să i-o fi pus în minte ca judecată*. Și chipul acesta de a fi, de a gândi, de a simți, de a lucra și de a se purtă îl păstră până la căsătorie, când rolul de fată mare îl schimbă cu cel de soție. La 20 de ani, când erà deplin și bine făcută la trup, rumenă la față ca un bujor și frumoasă ca un trandafir, pricepută la minte și înțeleaptă la purtare, am măritat-o, după cel mai sănătos,

mai cu minte, mai harnie și mai bun flăcău din sat, după *Andreiu* al *Bonului*, cu care, când eră să însurăm pe Ionel, aveă doi copilași, ca doi îngerași și trăiau mulțamiți și fericiți, ea doi porumbei.

Căsătoria lui Ionel.

La fel cu Mărioara noastră a crescut și s'a pomenit față de mărit și Mărioara părintelui preot. Amândouă au trăit împreună, începând din grădina de copii mai bine decât două surori. Astfel n'a fost mirare că Ionel își alese de soție pe Mărioara, care semănă cu soru-sa ca ou cu ou.

În toamna viitoare am făcut *logodna* și *cununia* lui Ionel cu Mărioara întocmai după chipul și asemănarea cununiei noastre de acum 25 de ani. La sfânta biserică slujba a săvârșit-o prea vrednicul nostru preot *Mateiu*, care a rostit o frumoasă învățătură despre *iubirea* și *încrederea* ce trebuie să lege pe cei ce se căsătoresc.

Drept povețe pentru viață, părintele cununător a spus mirilor, între altele și următoarele:

1. Nu uitați, dragii mei, că voi, pe lângă că sânteți creștini, sânteți *Români*. Apoi Români trebuie să fiți nu numai cu numele, ci românești să vă fie gândurile, românești să vă fie simțirile, românești să vă fie mai ales faptele! Păstrați în sufletele voastre adncerea aminte de faptele cele mărețe, săvârșite de strămoșii noștri, cum ați învățat în școală. Tu Ionel să fi ca *Catone*, acel mare Roman, care eră vârtutea întrupată, și tu, Mărioară, să fi ca *Cornelia*, mama Grachilor.

2. Să vă păstrați curat obiceiurile și datinele cele bune ce le-ați văzut în casa părinților vostri și să încun-
jurați obiceiurile și datinele cele rele ca: lenea, luxul, beția
și jocul de-a cărțile care bântue nemilos o mare parte din
neamul nostru românesc.

3. Arătați-vă la ori-ce prilej, *că sânteți Români,*
vorbind românește, căci limbă mai frumoasă, ca a noastră
nu se găsește pe pământ. Nu vă uitați la unii boieri, mai
ales la coccioane și coconițe care, fiindcă au crescut printre
străini, vorbesc mult în limbi străine.

4. Deprindeți-vă trupul și sufletul cu lucrări folosi-
toare! Nu uitați că întreaga viață este o luptă. Căutați
să fiți cât mai dibaci în această luptă. Oțeliți-vă trupul,
dar hrăniți-vă și sufletul cu gândiri alese, cu simțăminte
curate și cu fapte bune.

5. Spre a vă păstră sănătatea, trebuie să fiți în pace
cu conștiința voastră. Să nu vă lăsați a fi târâți de ură,
de pismă, de mânie, nici a fi dobăriți de soarte, pe care
nu o veți putea schimbă decât prin răbdare, vârtute și prin
încrederea nemărginită în D-zeu.

6. Credința este cea mai frumoasă vârtute. Purtați-vă
cu credință față cu ori-ce om, cu care veți aveà vre-o
legătură, ajutându-i în daraverile lor cele drepte, ca-și-când
ar fi ale voastre.

7. Dar mai ales să fiți *curați la suflet*. Nu lăsați
să se încuibeze în mintea voastră gânduri necurate nici în
inimile voastre poște neiertate. Tu Ionel ai să privești pe
ori-ce femeie ca pe o soră a ta, și tu, Mărioară, pe ori-ce
bărbat ca pe un frate al tău.

8. Fiți totdeauna *drepti*, încunjurând *minciuna* ca cel mai urât păcat, care face pe om laș și necinstit. Țineți-vă fâgădașul dat în ori-ce cas; dar păziți-vă a face fâgădueli nesocotite!

9. Fiți totdeauna deschiși la inimă, mai ales în daraverile voastre familiare.

10. Nu uitați că viața aceasta este dela Dumnezeu. El dacă vă va dărui cu prunci, pe acestia îi veți crește în păzirea poruncilor Lui sfinte și în vârtuțile cele alese ale neamului nostru românesc. Toate cele bune sânt dela D-zeu, toate cele rele dela oamenii cei răi.

Dacă le veți păzi toate acestea, iubii mei, mult și bine veți trăi pe pământ. . .

La *masa mare* n'am fost decât numai noi, ai familiei, cu doamna învățătoare, care ne-a ajutat a crește pe amândoi copiii. Din banii, ce i-am fi cheltuit cu ospățul, o parte am dat-o mirilor spre a-și putea câștiga de ce aveau nevoie în viața cea nouă; iar cu o parte am îmbrăcat, din creștet până în tălpi, cinci băieți și cinci fetițe, săraci și orfani și am trimis la cele mai lipsite zece familii din tot felul de merinzi pentru trei zile.

Drept aducere aminte de căsătoria aceasta, tinăra păreche a plantat doi meri frumoși în partea locului, unde se află nucul cel mare, sub care am încheiat logodna, noi bătrânii părinți acum 25 de ani. . .

Ionel eră fericit; iar noi părinții eram veseli și am mulțămît din inimă lui Dumnezeu că ne-a învrednicit să ajungem a vedeà bine așezat și pe Ionel cum erà și Mărioara.

— De aci înainte — zisei soției mele — putem fi încredințați că lui Ionel îi va merge bine în viață. El este sănătos, bine legat, priceput, cu minte, drept, harnic, păstrător, cu toată lumea bun ca pâinea cea bună și preste toate iubitor de D-zeu; nici un dram de noroc nu-i lipsește, precum s'a arătat până acuma. Apoi D-zeu i-a dăruit și o soție vrednică și potrivită cu el.

Nu-i vorbă, neajunsuri, supărări și chiar nenorociri pot să-l ajungă și pe el ca pe toți oamenii. Deasemenea încercări nu sânt scutiți nici împărații, nici bogații, nici chiar dreptii și aleșii lui D-zeu, ca de o pildă dreptul și bunul Iov, despre care se vorbește în Sfânta Scriptură. Dar, cum l-am crescut pe Ionel și l-am pregătit pentru viață, având încredere în sine și în Dumnezeu, de a bună seamă că va ști și va și putea să poarte ori-ce nenorocire ar veni asupra-i.

Încheiere.

Fiindcă ajunsesem să vedem pe amândoi copiii noștri bine așezați și mulțumiți în viață, m'am gândit că a sosit timpul să-i lasăm să se conducă și de capul lor, ei de ei. Omul e făcut să fie odată *stăpân pe sine*. În scopul acesta, am chemat la noi într'o Duminecă și pe Mărioara noastră cu pe bărbatul ei și după masă le-am zis următoarele:

— Și acum, iubitorilor mei fii, să vă mai spun câteva din sfaturile *unchiașului înțelept*, care, dacă le veți urma în viața voastră, veți fi scutiți de multe neajunsuri și supărări. . .

Nu uitați niciodată că *cumpătul în toate: în mâncare, în bcatură, în îmbrăcăminte, în muncă, în somn, în plă-*

ceri ca și în supărări este cel mai bun izvor de viață. Apa, pânea și mâncările bine gătite susțin viața; dar fără aer curat, fără razăle soarelui nu-i sănătate. De aceea trupurile, hainele, vasele, lucrurile și casele voastre să fie pururea curate, aerate și luminoase. Să vă păziți însă de orice schimbare repede de temperatură; mai ales capul și stomacul să le feriți de frig și de umezală!

Voea bună face plăcută viața; iar supărarea grăbește îmbătrânirea. De aceea căutați să fiți bine cu toată lumea, încunjurând orice prilej de neajunsuri și de ceartă cu deaproapele.

Zicătoarea spune: *Dacă legi bine, bine și deslegi. De aceea, nu cumpărați fără tocmeală și nu vindeți fără socoteală. Nu luați pe datorie; căci celce ia pe datorie, adese plătește de două-ori. La stăpân nu vă băgați, fără tocmeală, căci cine se bagă fără tocmeală, ese fără socoteală. .*

Înainte a celor mari, nu fiți îndrăzneți la vorbă și nesocotiți la răspuns, ci vă înfățișați cu sfeală și răspundeți cu chibzueală. Celui ce vă va vorbi cu asprime, voi răspunde-ți-i cu blândețe; căci omul nechibzuit azi îți vorbește nebunește, și mânc îi pare rău și se căește. Când veți vedeà pe om în mânia și în întristare, nu-i mai faceți și voi supărare; nu turnați spirt peste foc, ci mângâiați-l de aveți vre-un mijloc; iar de nu, lăsați-l mai bine, ca să nu-și descarce mânia pe voi!

Nu fiți mândri și desprețuitori, ci cercetați pe vecini și pe prietini; dar mergeți mai rar și ședeți puțin, căci e mai bine să le pară rău că pleci curând, decât să șezi uitat îndelung.

Pe călătorul, care vă cere ospitalitate, nu-l depărtați dela casă; *căci munte cu munte și tot să întâlnește, dar mi-te om cu om, când nici nu gândește. Când aveți să călătoriți undeva, plecați de dimineață și poposiți de vreme; căci seara aștepti întunerecul nopții; iar dimineața, lumina zilei. La drum, fără soț și la vânat, cu pușca goală, să nu plecați!*

Cât veți trăi nu dați tot ce aveți; nu spuneți tot ce știți și nu faceți tot, ce ați putea.

Dar faceți tot, ce adaugă la binele deaproapelui vostru și vă păziți de a face ceva ce i-ar pricinui pagubă sau durere! Noi sântem numai o părțică neînsemnată din omenire... Și, mulțămirea acesteia e mulțămirea noastră și suferința ei e suferința noastră. Dacă dară veți face totdeauna ceace e spre binele deaproapelui vostru, veți face bine vouă înși-vă; iar dacă îi veți face ceace e spre răul lui, veți face rău vouă înși-vă. Omenirea fericită va fi raiul vostru; omenirea suferindă va fi iadul vostru pământesc; Și, apoi cum veți trăi în aceasta viață, așa va fi traiul vostru și în cealaltă viață, căci scris este: Și se vor scula cei-ce au făcut bine, întru învierea vieții iar cei-ce au făcut rele întru învierea osândirei...

Tabla de materii.

	Pagina
Chibzuirea noastră asupra viitorului lui Ionel	3
Cultura pomilor	7
Cultura viței și grădinăritul	13
Plugarul și fierarul	18
Onorează pe plugar!	20
Pământul arător	22
Alegerea semințelor	24
Îngrășăminte	26
Îngrijirea vitelor	28
Facerea fânului și prevestirea timpului	32
În stupină sau prisacă. Cultura albinelor	34
Iubirea de meseri și industria casnică	37
Despre dări sau imposite	41
Datoriile către propria noastră onoare	44
Despre urmările beției și ale fumatului	46
Cea din urmă zi de școală, a lui Ionel	51
Cum am întregit pregătirea lui Ionel pentru gospodărie	55
Educațiunea unei fete dela țară	61
Căsătoria lui Ionel	65
Incheiere	68

Din
 „Biblioteca populară a Asociațiunii“
 au apărut:

Nr. 1.	Povestiri (I.) din viața țăranilor români, de <i>Ioan Pop-Reteganul</i>	fil. 20
Nr. 2.	Povestiri (II.) din viața țăranilor români, de <i>Ioan Pop-Reteganul</i>	fil. 20
Nr. 3.	Despre cărțile funduare și intabulări, de <i>Dr. Valer Moldovan</i>	fil. 30
Nr. 4.	Sfaturi bune. Trei disertațiuni, de <i>Emanuil Ungurean, Dr. Elie Cristea și Nicolau Ivan</i>	fil. 20
Nr. 5.	Casa părintească, crescătoarea indivizilor și popoarelor, de <i>Ioan Popea</i> , fost profesor la gimnasiul român din Brașov	fil. 20
Nr. 6.	Despre testament. Explicarea articolului de lege XVI, din anul 1876, de <i>Dr. Valer Moldovan</i>	fil. 30
Nr. 7.	Poșta, telegraful, telefonul. Noțiuni generale despre instituțiile poștale, de <i>Gavr. Todică</i>	fil. 20
Nr. 8.	Icoane din istoria Grecilor vechi. Partea I. de <i>V. Lazăr</i>	fil. 20
Nr. 9.	Icoane din istoria Grecilor vechi. Partea II. de <i>V. Lazăr</i>	fil. 20
Nr. 10.	Grădina de legumi, de <i>Ioan F. Negruțiu</i>	fil. 30
Nr. 11.	Cultura cucuruzului, de <i>Ioan F. Negruțiu</i>	fil. 20
Nr. 12.	Ionel. Principii morale și creștinești de educațiune. Cartea I. Familia, de <i>V. Gr. Borgovanu</i>	fil. 20
Nr. 13.	Ionel. Principii morale și creștinești de educațiune. Cartea II. Ionel de un an, de <i>V. Gr. Borgovanu</i>	fil. 20
Nr. 14.	Ionel. Principii morale și creștinești de educațiune. Cartea III. Ionel până la șese ani, de <i>V. Gr. Borgovanu</i>	fil. 20
Nr. 15.	Ionel. Principii morale și creștinești de educațiune. Cartea IV. Ionel la școală, de <i>V. Gr. Borgovanu</i>	fil. 20
Nr. 16.	Ionel. Principii morale și creștinești de educațiune. Cartea V. Ionel la școala vieții, de <i>V. Gr. Borgovanu</i>	fil. 20

